

TÜKD ANTALYA ŞUBESİ
YERLİ TELEVİZYON DİZİLERİNİN
TOPLUMSAL CİNSİYET VE ŞİDDET KARNESİ PROJESİ
2025 İZLEME ÇALIŞMASI RAPORU

Raportör: Prof. Dr. Fulya Sarvan
TÜKD ANTALYA ŞUBE BAŞKANI

TÜKD ANTALYA ŞUBESİ İZLEME PROJESİ EKİBİ

**Arzu Acar, Aysel Yıldırım, Aysun Yalçinkaya, Fulya Erşen, Engin Bodur, Hülya Güngör,
Özgül Yüksel, Sahil Bozkurt, Sema Eraybar, Zehra Aydınoglu, Zeynep Uysal**

27 MART 2026

ANTALYA

YERLİ TELEVİZYON DİZİLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET VE ŞİDDET KARNESİ PROJESİ
2025 İZLEME ÇALIŞMASI RAPORU

İÇİNDEKİLER

ÖZET

GİRİŞ

TÜRKİYE'DE DİZİ SEKTÖRÜ

DİZİLERDEKİ ŞİDDET TEMSİLLERİNİN ÇOK YÖNLÜ ETKİLERİ

2023 SEZONU YERLİ DİZİLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET VE ŞİDDET KARNESİ RAPORU ÖZETİ

2024 SEZONU YERLİ DİZİLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET VE ŞİDDET KARNESİ RAPORU ÖZETİ

2025 SEZONU YERLİ DİZİLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET VE ŞİDDET KARNESİ RAPORU

Yöntem

İnceleme Kapsamındaki Diziler

Çalışmanın Bulguları ve Yorumu

1- Dizilerin Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımında 2024-2025 Farkı

- 1.1. Kadına/kız çocuklarına yönelik baskı ve şiddet unsuru
- 1.2. Baskı ve şiddet gören kadınların başvurabileceği kurumsal destekler hakkında bilgi
- 1.3. Ana kadın karakterlerin baskı ve şiddete başkaldırısının görünürlüğü
- 1.4. Kadının mesleki ortamlarda görünürlüğü
- 1.5. Rol model olabilecek güçlü ve eğitilmiş kadın kahramanların görünürlüğü
- 1.6. Ana kadın karakterlerin kadınlar hakkında olumsuz önyargıları besleyecek rollerde gösterilmesi
- 1.7. Şiddet uygulayan erkeklerin kahramanlaştırılma durumu
- 1.8. Şiddetin çözümü olarak karşı şiddet gösterilmesi

2-Dizilerde Şiddet İçeren Toplumsal Olgu ve Olaylara Yaklaşımında 2024-2025 Farkı

- 2.1. Erken ve/veya zorla evlendirilme
- 2.2. Erken okul terke zorlanma
- 2.3. Çok eşlilik ve /veya sadakatsizlik
- 2.4. Kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliği
- 2.5. Kadınlar arasında erkekler için rekabet ve/veya entrikalar
- 2.6. Erkekler arasında kadınlar için rekabet ve/veya entrikalar
- 2.7. Gençler arasında rekabet ve/veya entrikalar
- 2.8. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği
- 2.9. Erkekler üzerinde toplumsal cinsiyet rolü baskıları
- 2.10. Kültürel bağnazlık ve mahalle baskıları
- 2.11. Ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültür

- 2.12. Bireysel silahlanma /silahlı sahnelerin sıklığı
- 2.13. Şiddetin erkeğin doğasında olduğu kabulü
- 2.14. Toplumsal şiddet olgusunun yaygınlığı

3-Dizilerde Şiddet Sahnelerinin Tür ve Sıklığında 2024-2025 Farkı

- 3.1. Dizi sahnelerindeki şiddet türlerinin toplu değerlendirilmesi
- 3.2. Dizilerdeki şiddet sahnelerinin türüne göre sıklık dağılımı
- 3.3. Dizilerdeki şiddet sahnelerinin yöneldiği cinsiyet/yaş grubuna göre dağılımı
- 3.4. Dizilerdeki şiddet sahnelerinin kaynaklandığı cinsiyet/yaş grubuna göre dağılım

SONUÇLAR

YARARLANILAN KAYNAKLAR

DİĞER KAYNAKLAR

EK 1: TÜKD ANTALYA ŞUBESİ DİZİ İNCELEME PROJESİ ÇALIŞMA SAYFASI

EK 2: DİZİDE ŞİDDET SAHNELERİNİN SIKLIĞINI BELİRLEME ÇALIŞMASI

EK 3: TABLO 1 - ÇALIŞMA KAPSAMINDAKİ YÜKSEK SEYRETME ORANLI DİZİLER (2025 KASIM SON HAFTA)

EK 4: TABLO 2- DİZİLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET YAKLAŞIMI DAĞILIMLARI

EK 5: TABLO 3- 2025 SEZONU EN ÇOK SEYREDİLEN YERLİ DİZİLERİN GENEL ŞİDDET VERİLERİ

EK 6: TABLO 4- 2025 DİZİLERİNDE ŞİDDET TÜRLERİNE GÖRE ŞİDDET SAHNELERİNİN DAĞILIMI

YERLİ TELEVİZYON DİZİLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET VE ŞİDDET KARNESİ PROJESİ

2025 İZLEME ÇALIŞMASI RAPORU

ÖZET

2023 ve 2024 yıllarında proje grubumuzun yürüttüğü iki çalışmanın izlemesini yapmak üzere yürütülen “Yerli Televizyon Dizilerinin Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet Karnesi Projesi 2025 İzleme Çalışması”nın amacı, 2025 sezonu dizilerde daha da dikkat çekici ve rahatsız edici olmaya devam eden şiddet sahnelerinin sıklığında, türünde ve dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımlarında ne yönde bir değişiklik olduğunu tespit etmektir. Bu amaçla 2024 yılında yürütülen çalışmanın kapsamı biraz daraltılarak aynı veri toplama araçları ile 2025 yılında tekrar edilmiştir.

Ana akım televizyon kanallarında yayınlanan yüksek seyretme oranlı (yüksek reyting alan) yerli dizilerde yansıtılan toplumsal cinsiyet yaklaşımının özelliklerini ve şiddet sahnelerinin türlerine göre sıklığını belirlemek ve 2024 yılına göre farklılaşmayı tespit etmek üzere 24-30 Kasım 2025 haftasında en yüksek seyretme oranlı 11 dizinin Aralık 2025 ilk haftasında yayınlanan birer bölümü çalışmanın amaçları doğrultusunda hazırlanmış veri toplama formu ve şiddet çetelesi kullanılarak 11 kişilik bir proje ekibi tarafından kapsamlı bir incelemeye tabi tutulmuştur.

Çalışmanın nihai bulguları, Aralık 2025’in ilk haftasında yayınlanan 11 dizide *toplam 272 şiddet sahnesi* bulunduğunu, 2024 yılı çalışmasının dört haftası ile oranlandığında bu sayının yaklaşık %100 oranında arttığını; bu şiddet sahnelerinin en yüksek sıklıkla *erkeğe yönelik* (n=154, %56,6), ve yine en yüksek sıklıkla *fiziksel* (n= 62, %19,9) ve *sözel şiddet* olduğunu (n=58, %21,6); *kadına yönelik şiddetin* de erkeğe göre nispeten daha düşük bir sıklıkla (n=109, %40;) en çok *sözel* (n=44, %16,4) ve *psikolojik şiddet* (n=38, %14,2) olarak sanelendiğini ortaya koymuştur.

Şiddet türleri ile ilgili verilere bakıldığında 272 şiddet sahnesi içinde en sık tespit edilen şiddet türünün sözel şiddet olduğu (n=105 %38,6), ardından fiziksel şiddet sahnelerinin geldiği (n=88, %32,3); üçüncü sıradaki psikolojik şiddet (n=71, %26,1) genellikle birlikte görüldüğü sözel şiddet sıklığı ile değerlendirildiğinde toplamın %64,7’sine karşılık geldikleri dikkat çekmektedir. 2024 dizileriyle karşılaştırıldığında bu toplamın %4,7 oranında azalmış olmasına rağmen sözel ve psikolojik şiddet sahnelerinin baskınlığının sürmekte olduğu ve *ana akım televizyonlarda yayınlanan yerli dizilerin izleyiciye sunduğu iletişim dilinin büyük ölçüde sözel ve psikolojik şiddete dayanmaya devam ettiği tespit edilmiştir.*

Sözel ve psikolojik şiddet sahnelerindeki %4,7 azalışa karşılık, 2025 dizilerinde toplam fiziksel şiddet sahnelerinde 2024’e kıyasla %8,3 artış tespit edilmiştir. Bu bulgu korkutucu denebilecek bir gelişmeye işaret etmektedir. *Sözel ve psikolojik şiddetin yerini fiziksel şiddetin doldurması toplumsal şiddet eğilimlerini daha da normalleştirerek yükseltme potansiyeli taşımaktadır ve kesinlikle önlenmesi gereken bir eğilim olarak görülmelidir.*

Çalışma kapsamındaki 2025 dizilerinde tespit edilen şiddet sahneleri yöneldiği cinsiyet/yaş grubuna göre sıklık açısından sıralandığında, erkeğe yönelik şiddet sahnelerinin sıklıkta yine birinci sırayı aldığı ve %4,9 oranında artış gösterdiği; kadına yönelik şiddet sahneleri sıklığına neredeyse %17 fark attığı dikkat çekmektedir. Artış gösteren tek grup erkeğe yönelik şiddet sahneleri olmuştur. Kadına, gençlere ve çocuklara yönelik şiddet sahneleri azalmış görünmektedir. Bu bulgu dizilerin olay örgülerinde farklı bir yaklaşımın hakim olmaya başladığına işaret etmektedir. Bulgular, şiddetin erkeğin doğasında olduğu kabulünün normalleştirildiği tespitiyle uyumlu olarak, 2025 dizilerinde de şiddet sahnelerinin büyük çoğunluğunun erkekten kaynaklı olduğunu, 2024 çalışmasına kıyasla %12,8 oranında artış olduğunu ortaya koymuştur. Kadınlardan kaynaklı şiddet sahneleri 2024’te de

azımsanmayacak bir sıklıkta olmakla beraber, 2025 dizilerinde bu oranın %10,3 azalmış olması dikkat çekmiştir.

Bu bulgular 2025 sonbahar sezonunun en çok seyredilen yerli dizilerinde çoğunluğu erkek kaynaklı ve erkeğe yönelik şiddet sahnelerinin baskın olduğu olay örgülerinin kullanıldığını göstermektedir. Yukarıdaki verilerle birleştirildiğinde, fiziksel şiddetin de tek başına tüm şiddet türleri arasında üçte birini oluşturduğu ve 11 dizinin 8'inde silahlı sahnelerin kullanıldığı dikkate alındığında, yerli dizi senaryolarının çoğunlukla mafya, aşiret ve çeteleşme temaları üzerine kurgulandığı bir döneme girilmiş olduğunu tespit etmek mümkündür.

2025 sezonu dizilerinin toplumsal cinsiyet yaklaşımını belirlemek üzere yanıt aranan sorular, *11 dizinin 8'inde (%72,7) kadına yönelik baskı ve/veya şiddet olduğunu*, ancak bu dizilerden sadece 3'ünde (%27,2) baskı ve şiddet gören kadınların başvurabileceği kurumsal destekler hakkında bilgi bulunduğunu; 11 dizinin 10'unda (%90,9) kadın karakterlerin baskı ve şiddete başkaldıran bir rolde görüldüğünü; 8 dizide (%72,7) ana kadın karakterlere mesleki ortamlarda görünürlük kazandırıldığını ve yine 6 dizide (%54,5) rol model olabilecek güçlü ve eğitilmiş kadınların ön planda olduğunu, ancak 11 dizinin 5'sinde (%45,5) ana kadın karakterlerin kadınlar hakkında olumsuz önyargıları besleyecek rollerde gösterildiğini; 5 dizide (%45,5) şiddet uygulayan erkeklerin kahramanlaştırıldığını; ve 7 dizide (%63,6) şiddetin çözümü olarak karşı şiddet gösterildiğini ortaya koymuştur.

Bu bulgular 2024'e kıyasla 2025 dizilerinin toplumsal cinsiyet yaklaşımlarında bu çalışmanın amaçları açısından önemli sayılabilecek gerilemeler olduğunu ortaya koymuştur:

Kadına yönelik baskı ve şiddet temasını işleyen dizi oranı (%9/1 dizi) azalmış; baskı ve şiddet gören kadınların başvurabileceği kurumsal destekler hakkında bilgi veren dizi oranı aynı düşük düzeyde (%27/ 3 dizi) kalmış; kadın karakterlerin baskı ve şiddete başkaldıran rolde görüldüğü dizi oranı (%9/ 1 dizi) ve ana kadın karakterlere mesleki ortamlarda görünürlük kazandıran dizi oranı (%9/ 1 dizi) çok düşük düzeyde artmış; ancak rol model olabilecek güçlü ve eğitilmiş kadınlara görünürlük kazandıran diziler önemli oranda (%27- 3 dizi) azalırken, ana kadın karakterlerin kadınlar hakkında olumsuz önyargıları besleyecek rollerde gösterildiği dizi oranı önemli ölçüde artmış (%27/3 dizi); şiddet uygulayan erkeklerin kahramanlaştırıldığı dizi sayısı (2 dizi/%18) ve şiddetin çözümü olarak karşı şiddetin gösterildiği dizi sayısı (2 dizi/%18) artmıştır. ***Bu değişimler 2024 senaryolarında toplumsal cinsiyet yaklaşımlarında bu çalışmanın amaçları açısından bir derece iyileştirme tespit edilen hemen hemen tüm kriterlerde 2025 senaryolarında yeniden geriye doğru gidildiğine işaret etmiştir.*** Çalışmanın, 2025 dizilerinin şiddet içeren veya şiddete kaynaklık eden olumsuz toplumsal olgu ve olaylara yaklaşımını irdeleyen bölümündeki sorulara dayanan en önemli bulgular da;

- *Çok eşlilik ve/veya sadakatsizliğin* 11 dizinin 2'sinde (%27) normalleştirilirken, 1'inde (%9) meşrulaştırıldığını, eleştiren dizi tespit edilemediğini;
- Kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliği 3 dizide (%18) normalleştirilirken 1'inde (%9) eleştirildiğini;
- Kadınlar arasında erkekler için rekabet ve/veya entrikaların 11 dizinin 3'ünde (%27) normalleştirildiğini, meşrulaştıran veya eleştiren dizi tespit edilemediğini;
- Erkekler arasında kadınlar için rekabet ve/veya entrikaların 4 dizide (%36,3) normalleştirildiğini, meşrulaştıran veya eleştiren dizi tespit edilemediğini;
- Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin 11 dizinin 5'sinde (%45,5) normalleştirildiğini, meşrulaştıran veya eleştiren dizi tespit edilemediğini;
- Erkekler üzerinde toplumsal cinsiyet rolü baskılarının 4 dizide (%36,3) normalleştirildiğini, meşrulaştıran veya eleştiren dizi tespit edilemediğini;
- Kültürel bağnazlık ve mahalle baskılarının 11 dizinin 4'ünde (%36,3) normalleştirildiğini, 1'inde (%9) meşrulaştırıldığını, 1 dizide (%9) eleştirildiğini;

- Ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültürün 5 dizide (%45,5) normalleştirildiğini, 1'inde (%9) meşrulaştırıldığını, eleştiren dizi tespit edilemediğini;
- Bireysel silahlanma ve silahlı sahnelerin 11 dizinin 8'inde (%72,7) normalleştirildiğini, 1'inde meşrulaştırıldığını, eleştiren dizi tespit edilemediğini;
- Şiddetin erkeğin doğasında olduğu anlayışının 11 dizinin 7'sinde (63,6) normalleştirildiğini, 1'inde (%9) meşrulaştırıldığını, eleştiren dizi tespit edilemediğini;
- Toplumsal şiddet olgusunun yaygınlığının 11 dizinin 6'sında (%54,5) normalleştirildiğini, 2 dizide (%18) meşrulaştırıldığını, eleştiren dizi tespit edilemediğini ortaya koymuştur.
- Aynı grup içinde sorgulanan erken evlenme/zorla evlendirme, erken okul terk gibi olgu ve olaylara incelenen dizilerde nispeten daha az görünürlük kazandırıldığı ve az sayıda dizinin normalleştirme etkisi yarattığı (2 dizi-%18) söylenebilir.

Yukarıda genel hatlarını sunduğumuz bulgular, ana akım televizyonlarda ve prime time saatlerde yayınlanan en yüksek seyir oranlı yerli dizilerin büyük çoğunluğunun olay örgülerinde, baskı ve şiddet gören ve bunlara başkaldıran kadınlara yer vermeyi tercih ettikleri, ancak aynı zamanda kadınlar hakkında olumsuz önyargıları tekrar tekrar üreten kadın rollerinden vazgeçemedikleri; dizilerin yaklaşık yarısında şiddet uygulayan erkeklerin kahramanlaştırıldığı ve olay örgülerinin şiddetin çözümü olarak karşı şiddeti göstermeye devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın, 2025 dizilerinin şiddet içeren veya şiddete kaynaklık eden olumsuz toplumsal olgu ve olaylara yaklaşımını irdeleyen bölümündeki sorulara dayanan en önemli bulgular da, kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliğini, erkekler arasında kadınlar için rekabet ve/veya entrikaları, gençler arası rekabet ve entrikaları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, erkekler üzerinde toplumsal cinsiyet rolü baskılarını, ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültürü, şiddetin erkeğin doğasında olduğu anlayışını, bireysel silahlanma ve silahlı sahneleri ve toplumsal şiddetin yaygınlığını normalleştirilen dizi oranlarının 2024 çalışmasına kıyasla (farklı derecelerde de olsa) arttığını göstermiştir. Özellikle bireysel silahlanma ve silahlı sahnelerin sıklığını normalleştirilen dizi oranının %72,3 oranında artmış olması son derece tehlikeli bir eğilime işaret etmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde yerli dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımlarında tematik açıdan 2024 çalışmasına kıyasla yeniden gerileme kabul edilebilecek değişimler olduğu, kompozisyonu erkek kaynaklı ve erkeğe yönelik değişmekle birlikte, şiddet sahnelerinin sıklığının korkutucu düzeyde yükselmeye devam ettiği tespit edilmiştir. İncelenen dizilerden büyük bir çoğunluğu toplumsal sorunları ortaya koyuyoruz iddiası ile, çok eşliliği, kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliğini, kadınlar ve erkekler arasında aşk üçgenlerinde kirli rekabet ve entrikaları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, kültürel bağnazlık ve mahalle baskılarını, ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültürü, şiddetin erkeğin doğasında olduğu kabulünü ve toplumsal şiddet olgusunun yaygınlığını olay örgüleri içinde tekrar tekrar canlandırarak, etkisini yükseltecek gerilimli, merak uyandırıcı senaryolarla destekleyerek, bölüm sonlarını izleyiciyi diziye bağlayan heyecanlı olaylarla bitirerek normalleştirmekte, hatta bazıları meşrulaştırmakta ve bu içerikleri doğru biçimde yorumlama şansı olmayan izleyici grupları üzerinde şiddete dayalı iletişim tarzında rol model olmaktadır.

Bu çalışmanın sonuçlarının sosyal bilimciler, psikiyatristler, psikologlar vb. ilgili uzmanlar tarafından bu içeriklerdeki dizilerin kırılma izleyici grupları, özellikle de çocuk ve ergenler üzerindeki muhtemel sosyo-psikolojik etkileri açısından yorumlanması çok önemli bir toplumsal görev olarak değerlendirilmelidir. Diğer bir toplumsal görev de ülkemizin çok seyredilen televizyon programlarına reklam veren iş insanlarına, büyük firmaların yönetimlerine düşmektedir. İş dünyası orantısız şiddet içeriği kullanan dizilere reklam vermeme kararlılığı gösterir ve iş örgütleri aracılığı ile bu konuya ciddi bir yaklaşım geliştirirlerse yapımcılar için de farklı dizi temaları araştırmak ve ülkenin insancıl kültürüyle uyumlu örnek senaryoların ortaya çıkmasını sağlamak fırsatı doğmuş olur. Ülkenin tüm sorumlu vatandaşlarını üzerlerine düşen görevi yapmaya davet ediyoruz.

GİRİŞ

2023 ve 2024 çalışmalarında olduğu gibi 2025 izleme çalışmasına da esin veren sosyal mesele, son yıllarda ülkemizde kadına yönelik şiddet, kadın cinayetleri ve genel toplumsal şiddet olaylarında görülen korkutucu hızlı yükseliştir. Yaygınlaşan bu şiddet olgusunun muhtemel kaynaklarının, ilgili uzmanlar, bilim insanları, sivil toplum örgütleri ve kamu kuruluşları tarafından araştırılması, çıkarımlarda bulunulması ve etkili olabilecek politikalar konusunda yol gösterici öneriler geliştirilmesi artık kesin bir zorunluluk haline gelmiştir.

Konunun önemini vurgulamak açısından birkaç veri paylaşmak gerekirse:

- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) 2019 yılı verilerine göre Türkiye’de kadına şiddet oranı yüzde 38’dir. Neredeyse 10 kadından 4’ü hayatında erkek şiddetine maruz kalmaktadır ve bu verilerle Türkiye Avrupa ve OECD ülkeleri arasında birincidir. (<https://tr.euronews.com/2022/03/31/erkeklerden-fiziksel-veya-cinsel-siddet-goren-kad-nlar-n-oran-avrupa-ve-oecd-nin-lideri-tu>)
- 2006-2021 arasında Adli Tıp Kurumu verilerine göre ateşli silah nedeniyle ölüm rakamları çok çarpıcıdır. 17 yılda 28 bin 286, yılda 1663, günde 4,5 ölüm gerçekleşmektedir. Diğer bir deyişle her 5,2 saatte 1 kişi ateşli silahlarla öldürülmektedir. (<https://umut.org.tr/umut-vakfi-turkiye-silahli-siddet-haritasi-2022/>)
- İstanbul Kültür Üniversitesi Adalet ve Suç Psikolojisi Laboratuvarı (ASLAB) tarafından hazırlanan “Türkiye Şiddet Haritası Raporu” 2025 yılı verilerine göre şiddet vakalarının toplam sayısı 2024 yılına oranla yüzde 75’lik bir artış göstererek 2 bin 289’a yükselmiş; yaralama vakaları yüzde 61,5 ile en baskın şiddet türü olmuş; cinayet vakalarında ateşli silah kullanımı %62 ile en yüksek orana erişmiş; failerin %95,5’i erkekler olmuştur (<https://www.iku.edu.tr/sites/default/files/inline-files/T%C3%BCrkiye%20%C5%9Eiddet%20Haritas%C4%B1%202025.pdf>).

Özetlediğimiz bu çarpıcı birkaç verinin işaret ettiği ve her birimizin medyaya düşen haberlerden endişeyle izlediğimiz gibi, Türkiye’de toplumsal şiddet korkutucu biçimde artmıştır ve artmaktadır. Her gün basına düşen en az bir kadın cinayetinin yansıması, sağlık kuruluşlarında sağlık çalışanlarına, eğitim kurumlarında öğretmenlere, toplumun her kesiminin sokaklarda, mahallelerde birbirine acımasız biçimde fiziksel şiddet, silahlı saldırı, en hafifinden sözel şiddet uyguladığını endişeyle izliyoruz. Basına yansıyan bu şiddet olgusunun buzdağının görünen ucu olduğunu tahmin etmek, basına yansımadağı için göremediğimiz evlerde, sokaklarda, kurumlarda ve mahallelerde akıl almaz bir toplumsal şiddet yaşandığını çıkarımlamak hiç de zor değildir.

Popüler medya ürünlerinin, televizyonların, dizilerin, dijital oyunların izleyici ve kullanıcıları üzerinde şiddete yöneltme etkisi yaratabileceğini ileri süren, inceleyen, bulgulayan pek çok çalışma vardır. Televizyon dizileri uzun erimli oldukları, izleme süreleri de her bölüm için oldukça uzun tutulduğundan ve sevilen ünlü oyuncular rol model olarak kabul gördüğünden, diğer medya ürünleri içinde sosyo-psikolojik ve sosyo-kültürel açıdan en etkili tür olduğu genel olarak kabul görmektedir. İşte bu noktadan hareketle, 2023 ve 2024 sezonu en çok seyredilen diziler üzerine yaptığımız önceki çalışmalarımızda, yerli televizyon dizilerinde

gözlemlediğimiz dikkat çekici ve rahatsız edici sıklıkta şiddet sahnelerinin, hızla yükselmekte olan bu toplumsal şiddet ve kadına yönelik şiddet olgularını yansıtırken onun muhtemel kaynaklarından biri olabileceği dikkate alınmış ve ana akım televizyon kanallarında yayımlanan yüksek seyretme oranlı (yüksek reyting alan) yerli dizilerde yansıtılan toplumsal cinsiyet yaklaşımları ile şiddet sahnelerinin türünü ve sıklığını belirleyerek dizilerin şiddet karnesini ortaya koymak amaçlanmıştır.

2024 sezonu diziler üzerine yapılan izleme çalışması 2023 yılında yapılan çalışma ile tamamen aynı yöntem kullanılarak yerli dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımlarında ve şiddet sahnesi kullanma sıklık ve desenlerinde anlamlı bir değişiklik olup olmadığını belirlemek amacı ile yürütülmüştür. 2023 sezonu dizilere yönelik bu proje çalışmasının sonuç raporunda dile getirilen eleştirilerin ve şiddet sahnelerinin azaltılması taleplerinin ulaştırıldığı çok sayıda televizyon kanalı, yapımcı, yönetmen, senarist ve işveren örgütlerinin bu rapordakilere benzer tepkileri dikkate alıp almadıklarını tespit etmek anlamlı ve önemli görülmüştür.

2024 raporunun sonuçları, Türkiye’de prime time denilen, televizyon yayınlarının en çok izlendiği zaman diliminde, genellikle saat 20-23 arasında ana akım televizyon kanallarında yayımlanan ve 28 Nisan-5 Mayıs 2024 haftasında en yüksek seyretme oranlarına ulaşan toplam 11 yerli diziyi seyreden hane halkının Mayıs ayında dört hafta boyunca maruz kaldığı şiddet sahnelerinin toplam sayılarını, türleri ve sıklığı itibarıyla 2023 çalışmasının verileriyle karşılaştırarak farkları ortaya koymuş, ayrıca bu dizilerde yansıtılan toplumsal cinsiyet zihniyetinin niteliğini ve şiddet kaynağı olabilecek toplumsal olayları normalleştirme/meşrulaştırması ve/veya eleştirmesi açısından ortaya çıkan değişimi de incelemiştir.

2025 sezonu izleme çalışması ise 2023 ve 2024 raporlarında ortaya konan verilerin ışığında 2025 yılı sonbahar sezonunda en çok seyredilen 11 yerli dizinin aralık ayının ilk haftasında yayımlanan birer bölümü üzerinden yürütülmüştür. Önceki çalışmaların proje ekibinde yer alan değerlendirmeler tarafından daha önce kullanılan veri toplama ve raporlama araçları kullanılmıştır. Aşağıda öncelikle 2023 çalışmasında ele alındığı şekliyle, Türkiye’de dizi sektörünün genel tanıtımı yapılarak dizilerin sosyo-psikolojik, sosyo-kültürel etkilerini ele alan çalışmalara kısaca değinilecek, ardından 2025 çalışmasının bulguları sunularak yorumlanacaktır.

TÜRKİYE’DE DİZİ SEKTÖRÜ (2023 Raporundan alınmıştır)

İstanbul Ticaret Odasının hazırladığı “Kültürel Değişim ve Endüstrileşme Sürecinde Türk Dizileri (2010-2020)” başlıklı raporda, Türk dizi sektörü 2010-2020 arasındaki diziler dikkate alınarak ekonomik ve toplumsal açıdan çok kapsamlı araştırmalarla incelenmiştir. Sektörün genel analizi Türk Dizilerinin dünya dizi endüstrisinde bir marka haline geldiğini (s.40); dijitalleşme sürecine de hızla adapte olduğunu, dublaj ve altyazı teknolojilerindeki gelişmelerin Türk dizilerinin ithal medya içerikleri olarak popülerleşmesinde etkili olduğunu (s. 51); geleneksel televizyon kanallarında olduğu gibi dijital kanallarda da Türk dizilerinin izleyiciler tarafından kabul görmekte ve internete özel yerli yapım diziler üretilerek yayınlanmakta olduğunu (s.76) ortaya koymuştur.

Sektörün ekonomik analizi ise, “Türk dizi ihracat sektörünün on bir yıl içerisinde 350 kat büyüyerek 2019 yılı itibariyle yaklaşık 350 milyon dolara ulaştığını” (s.103); dizi sektörünün son on yılda geldiği noktada 13.500 civarı yapım şirketi bulunduğunu ve aynı anda 40 civarı dizi setinin çalıştığını (s.104); Ticaret Bakanlığı temsilcisinin ifadesiyle “150 ülkede 750 milyonu aşkın sericiye” ulaşmış olduğunu ve izlenen dizilerin ülke tanıtımı konusunda yaptığı etkinin başta turizm olmak üzere diğer sektörleri de etkilediğini (s.108); günümüzde dizi içerik üretim sektörünün başlıca gelir kaynaklarından birinin yurt dışı satış gelirleri olduğunu ve bu nedenle ihracatçıların yerli dizilerin içerik üretimi sürecinde, yapım aşamasında ve sonrasında kapsayan süreçlerde rol oynadığını; dağıtımçıların son beş yılda dizilerin içeriğine yön verir hale geldiğini (s.111); “markalaşan ve ihracat aktörlerinin her ülke için farklılaşan stratejilerinin de etkisiyle gelişen dizi ihracat sektörünün günümüzde çok farklı coğrafyalarda çok sayıda insana ulaşarak ülkenin tanıtımı ve kültürel değerlerin yayılımı adına önemli bir işlev sergilediğini” ve kültürel etkileri aracılığı ile kültürel hegemonyanın tek kutuplu akışında alternatif bir güç haline geldiğini (s. 113) vurgulamaktadır.

Başlangıçta televizyon dizileri yurt dışından ithal edilirken, şimdi Türk dizileri, ABD, Afganistan, Almanya, Arnavutluk, Arjantin, Avusturya, Azerbaycan, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Bosna Hersek, Brunei Sultanlığı, Bulgaristan, Cezayir, Çek Cumhuriyeti, Çin, Endonezya, Estonya, Fas, Gürcistan, Hırvatistan, Irak, İran, İsveç, İsviçre, Japonya, Karadağ, Katar, Kazakistan, Kıbrıs, Güney Kore, Kosova, Kuveyt, Letonya, Libya, Litvanya, Lübnan, Macaristan, Makedonya, Malezya, Mısır, Özbekistan, Pakistan, Romanya, Rusya, Slovakya, Slovenya, Suudi Arabistan, Suriye, Şili, Tayland, Tayvan, Tunus, Ukrayna, Umman, Ürdün, Vietnam, Yemen, ve Yunanistan dahil pek çok ülkeye ihraç edilmektedir (s.132). Bu performansı ile Türkiye tüm dünyada ABD’den sonra en çok dizi ihraç eden ülke olmuş, RATEM (2018) raporuna göre dizi kategorisinde en fazla orijinal yapım üreten Hindistan, Rusya, Çin ve Nijerya ile birlikte ilk beş ülke arasında bulunmuş, içerik ihracatında da ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya ile beraber ilk beşi paylaşmıştır. Türk dizi sektörü her yıl 100’ün üzerinde içerik üretmekte ve bu içeriklerin %75’ini ihraç etmektedir. (s.170).

DİZİLERDEKİ ŞİDDET TEMSİLLERİNİN ÇOK YÖNLÜ ETKİLERİ (2023 Raporundan alınmıştır)

Dizilerin içerdikleri şiddet vb. olumsuz toplumsal olgular nedeniyle çeşitli izleyici grupları üzerinde mevcut ve muhtemel sosyal, kültürel ve psikolojik etkileri iletişimciler, sosyologlar, psikologlar, eğitimciler, psikolojik rehberlik ve danışmanlık uzmanları tarafından çok işlenmiş, çok yönlü olumsuz etkileri çok vurgulanmış bir konudur. Bu raporda popüler medya ürünlerinin sosyal yansımaları üzerinde kuramsal tartışmaların ayrıntılarına girmeden televizyon dizilerinde canlandırılan genel şiddet ve kadına yönelik şiddet temsillerinin toplumun çeşitli izleyici kesimleri, özellikle çocuklar ve gençler üzerindeki etkilerini sorgulayan saha araştırmaları hakkında bilgi verilecektir.

Türkiye’de bir popüler kültür aracı olarak televizyonun çok yönlü etkilerini araştıran bir makalede (Zorlu, 2016) yazar, “Televizyon dizileri, kurdukları olay örüntüleri, fantastik ve çekici dünyaları öne çıkaran yapılarıyla, yıldızlaştırdıkları karakterlerle ve o karakterlerin giyim kuşamından kullandığı sözcüklere kadar bir sunumun gerçekleştirildiği, içeriği popüler kültür açısından son derece dolu olan bir niteliğe sahiptir”, demektedir, oluşturdukları kurgulanmış dünya ile gizli reklamlar gibi birçok unsuru içerisinde barındırdığını, içeriğinde ticari çıkarların

da değerlendirildiğini ileri sürmektedir (s.91). Diğer bir makalede şiddetin medya aracılığı ile pazarlandığı ve ürünlerin sanatsal şiddete dönüştürülerek estetikleştirildiği, medyanın en güçlü araçlarından biri olan filmlerin ve dizilerin topluma kendi gerçekliklerini dikte ettiklerine dikkat çekilmektedir (Çevikalp, 2020: 59).

Toplumsal etkileri açısından araştırmacıların ilgisini giderek daha fazla çekmekte olan televizyon dizileri, TÜSİAD tarafından yayımlanan bir araştırma raporunda toplumsal cinsiyet eşitliği açısından araştırılmıştır (İnceoğlu ve Akçalı, 2018). Bu raporda izlenme oranlarına bakılarak seçilen 12 dizinin 2017 Mayıs ayında yayınlanan dört bölümü içerik analizi yöntemiyle izlenerek toplanan verileri toplumda kalıplaşmış kadın ve erkek algılarının açıkça ekrana da yansıdığını, kadınların iç mekanlarda daha çok görüntülendiklerini, erkeklerin daha fazla hareket özgürlüğüne sahip karakterler olarak temsil edildiğini, incelenen dizilerin tümünde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını yeniden üreten bir temsiliyet ve rol dağılımı olduğu gözlemlenmiştir.

Televizyon dizilerinde kadına yönelik şiddet ve ataerkilliğin temsilini inceleyen oldukça güncel bir başka makalede (Akgün, 2023) 30 kişiyle kadına yönelik şiddetin gösterilmesi, cinsiyet eşitsizliğinin dizilerdeki sunumu ve dizilerde ataerkilliğin simgelenmesi konularında yürütülen derinlemesine görüşmelerden elde edilen sonuçlar, düzenli dizi izleyicilerinin televizyon dizilerinde kadına yönelik şiddetin çok fazla olduğunu, dizilerin kadınları güçsüz gösterdiğini ve ataerkilliğin çok yoğun işlendiğini düşündüklerini ortaya koymuştur. “Avlu” ve “Kadın” dizilerindeki şiddet unsurlarını “kültür endüstrisi” kavramı çerçevesinde inceleyen bir yüksek lisans tezinde (Ersoy, 2021) kültür ürünlerinin metaya dönüştürülmesini ifade eden kültür endüstrisinin incelenen dizilerde de şiddeti standartlaştırdığını, sıradanlaştırdığını, estetize ettiğini ve zaman zaman meşrulaştırdığını bulgulamıştır.

Türk televizyon dizilerinde kadına yönelik şiddeti “Sen Anlat Karadeniz” örneği üzerinden inceleyen bir başka yüksek lisans tezinde (Baş, 2021) insanların şiddet içeren televizyon programlarına ilgi göstermesinin şiddet içerikli yayınların yüksek reyting almasına ve bu tür programların sayısında artış meydana gelmesine sebep olduğu vurgulanmaktadır. Şiddet içerikli yayınların yüksek reyting aldığı tespitine dayalı olarak televizyon kanalları kar etme amacı ile daha fazla şiddet içeren programlar, diziler, çizgi filmler yayınlamaya başlamıştır. Akarcalı, gelinen son noktada, şiddet içerikli yayınların televizyon kanalları için vazgeçilmez olduğuna işaret etmektedir (1996: 553). Nitekim, şiddete karşı sosyal farkındalık iddiası ile yola çıkan, ancak içerdiği kadına yönelik şiddet sahneleriyle izleyicilerin yoğun tepkileriyle karşılaşan “Sen Anlat Karadeniz” dizisinde, yazarın çok sayıda bölüm üzerinde yaptığı ayrıntılı inceleme sonucunda dizi ile ilgili tespiti şöyle olmuştur (Baş, 2021):

“Abartılı, ayrıntılı ve aşırı süslü şiddet sahneleri, kadının vücudunun çeşitli yerlerinde ve yüzünde oldukça fazla var olan morluklar ve izler dikkat çekerken, kadına uygulanan fiziksel şiddetin boyutlarının aşılması, çeşitli fantezilerle işkencelerin gösterilmesi, farkındalık yaratmaktan çok ilgiyi ve reytingi arttırmaya yönelik sahneler olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte dizide en çok karşılaşılan şiddet türünün psikolojik şiddet olduğu, en az karşılaşılan şiddet türünün ise ekonomik şiddet olduğu saptanmıştır. Doğrudan, açık seçik izleyiciye sunulan şiddet görüntülerinin cinsellikle bir arada kullanılması dikkat çekerken, işkencenin görsel olarak izleyiciye sunulmadığı sahnelerde, mutlaka

söylem olarak sahnede yer aldığı, aynı şiddet görüntülerinin tekrar tekrar seyirciye sunulduğu tespit edilmiştir” (s.138).

Dizi Filmlerin Gençler Üzerindeki Sosyal Psikolojik ve Dilbilimsel Etkilerini araştıran bir çalışma (Çelikel, erişim 29.10.23) 14-18 yaş aralığındaki 230 kız ve erkek öğrenciye uygulanan bir anket çalışmasının sonuçlarını vermektedir. Anket bulguları, genel olarak gençlerin televizyondaki şiddet içeriklerinden rahatsız olduklarını, dizileri takip ettiklerini fakat bağımlılık derecesinde ilgili olmadıklarını, ortak değerlere vurgu yapılmadığı için dizileri aileleriyle televizyondan izlemeyi tercih etmediklerini, çoğunlukla internette izlediklerini, aileleri ile geçirdikleri zamanın dizilerin aile kültür ve değerleri taşımamasından dolayı kısıtlandığını, gençlerin bazı platformlar üzerinden yabancı kültürleri öğrendikleri için bunun onlara faydalı olduğunu düşündüklerini ve bu dizilerden bilgi edindiklerini ve bunun hayatlarına katkısı olduğuna inandıklarını ortaya koymuştur. Ekrandaki kadına şiddet görüntülerinin gençler üzerindeki etkilerini araştıran bir başka çalışmada (Çelikel, Pamuk, Alçalan, erişim tarihi 29.10.2023) yine 14-18 yaş öğrencilere uygulanan anket çalışmasında gençlerin sadece kadına şiddet ve cinayet sahnelerinden değil, eşi aşağılama, kız çocuğunu hor görme, gururunu incitme gibi psikolojik baskı sahnelerinden de olumsuz etkilendiklerini ortaya koymuştur.

Popüler dizi ve filmlerin lise öğrencilerinin rol model alma davranışı üzerine etkisini inceleyen bir yüksek lisans tezinin (Türk, 2020) saha çalışması bulguları da öğrencilerin dizi-film karakterlerine öykünerek onlar gibi olmak istedikleri, kariyer edinme, fiziksel görünüm ve kıyafet, konuşma tarzı, vatan sevgisi, kişilerarası ilişkiler gibi farklı alanlarda duygu, düşünce ve davranış değişikliğine yol açtığını göstermiştir. Bu çalışmaya katılan bazı öğrenciler, dizi filmlerin şiddete eğilimi artırdığını, kabadayılığa özendirildiğini, çevrelerinden örnekler vererek ifade etmişler, çevrelerinde bazı kişilerin de aile içi ilişkilerinin bozulduğunu ileri sürmüşlerdir.

Televizyon ve medya ürünlerinin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerine odaklanan çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Şiddet ve tüketim kısırcısındaki çocukların çok erken yaşlardan itibaren televizyon başında maruz kaldıkları şiddet ve tüketime yönelen reklamların etkileri üzerine ileri sürülmüş teorilere (Katarsis/arınma teorisi; Saldırgan Örnekler Teorisi, Takviye Saldırganlık Teorisi; Deneysel Öğrenme Teorisi) yer veren bir makalede (Kurtbaş, 2015) televizyon başındaki şiddet görüntülerinin çocuklar üzerindeki etkilerini test etmek üzere yürütülen deneysel bir çalışma kapsamında kurgusal bir senaryo uygulanan deneklerin, bir mağduru olan şiddet senaryosunda, şiddete daha büyük bir şiddetle karşılık verilmesi gerektiğine dair tepkiler göstermişler, bulgular daha çok Saldırgan Örnekler Teorisi’ni doğrulamıştır.

Medya çağında çocuk ve çocuk kültürünün şiddet ve tüketim kültüründen korunması üzerine kaleme alınmış bir başka makalede (Karaboğa, 2017) medya çağında çocuk kültürünün oluşmasında televizyon ve internet içeriklerinin önemli bir yeri olduğunu, gençler ve çocukların zamanlarının büyük çoğunluğunu internet ve televizyon başında geçirdikleri, kitle iletişim araçlarının ürettiği eğlenceli, çekici, güzel, güçlü kahramanlarla özdeşleşip duygusal bağ kurdukları, onları taklit edip yaşam tarzlarına özenerek model aldıkları için televizyon ve internet içeriklerinin çocukların duyuşsal, bilişsel ve sosyal gelişimleri açısından sorunlar ve

riskler taşıdığı konusunda uyarılarda bulunmaktadır. Bu konunun ülkenin eğitimcileri, sosyal bilimcileri ve sağlık uzmanları tarafından acilen ele alınması gereken bir konu olduğu açıktır.

Kültürel Değişim ve Endüstrileşme Sürecinde Türk Dizileri (2010-2020) Raporunun (ITO, 2022) dördüncü bölümünde ele alınan Türk dizilerinin toplumsal dönüşüme etkisini konu alan ampirik çalışmalar da mevcut çalışmamıza önemli başlıklarda ışık tutacak niteliktedir. Bu bölümde sonuçları sunulan 18 yaşın üzerinde 2100 denekle yapılan anket çalışmasının sonuçlarına göre katılımcıların büyük çoğunluğunun televizyon dizilerini ulusal kanallardan izledikleri, en çok üye olunan dijital platformun Netflix olduğu, katılımcıların dizileri izlemek üzere seçerken en çok hikayesine/senaryosuna göre değerlendirdikleri ve çoğunun günde en az 2 saatini dizi izlemeye ayırdıkları tespit edilmiştir (s. 310). Aynı araştırmada dizilerin aile yapısı ve ahlaki değerler üzerindeki etkileri de sorgulanmıştır. Türk dizilerinin aile yapısı üzerinde bir etkisi olup olmadığını sorgulayan soruya katılımcıların %33,7'si olumsuz, %41,8'i ise hem olumlu hem olumsuz olduğu yanıtını vermiştir ki bu oranlar oldukça yüksek bir memnuniyetsizlik yansıtmaktadır (s.316). Türk dizilerinin aile içi ilişkiler üzerindeki etkisini yorumlayan sorulardan çocuklarla anne-babaları arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilediği yargısına %39,2 katılıyorum, %7,0 ise kesinlikle katılıyorum yanıtı vermiştir. Aynı soru kardeşler arasındaki ilişkilere olumsuz etkisi vardır şeklinde sorulduğunda yine %33 katılıyorum, %5,1 kesinlikle katılıyorum yanıtı verilmiştir. Yerli dizilerin eşler arasındaki ilişkiler üzerinde olumsuz etkisi vardır yargısına %39,2 katılıyorum, %7,6 kesinlikle katılıyorum şeklinde yanıtlamıştır (s.323). Ayrıca yerli dizilerin komşuluk/akrabalık/arkadaşlık ilişkileri üzerinde olumsuz bir etkisi vardır yargısına örneklemin %31,9'u katılıyorum, %5,3'ü kesinlikle katılıyorum yanıtı vermiştir. Aile içi ve sosyal ilişkileri sorgulayan tüm bu sorularda %20 civarı bir oranda da ne katılıyor ne katılmıyorum yanıtı gelmiştir ki, bu kararsız grubun bazı durumlarda olumsuz etki görebildiklerine işaret etmektedir. %37 ile %46 arasında değişen bu olumsuz yargı toplumsal algı açısından oldukça önemli bir görüş yansıtmaktadır.

Türk dizilerinin değerlere etkisini irdeleyen anket sorularının sonuçları da anlamlıdır. "Sizce yerli dizilerin toplumsal ahlaki değerlere etkisi ne yöndedir?" sorusuna %37,6 "olumsuz etkilediğini düşünüyorum", %43,1'i ise "hem olumlu hem de olumsuz etkisi olduğunu düşünüyorum" yanıtı vermiştir. "Sizce yerli dizilerin toplumun milli ve manevi değerleri üzerinde ne tür bir etkisi vardır?" sorusuna da örneklemin %27,6'sı "olumsuz etkilediğini düşünüyorum" derken, %50,8'i "hem olumlu hem olumsuz etkileri olduğunu düşünüyorum" yanıtını vermiştir. "Yerli dizilerde gördüğüm düşünce ve yaşam biçimleri politik görüşlerimi etkiler" yargısına ise örneklemin büyük bir çoğunluğu katılmamıştır (%23,1 kesinlikle katılmıyorum, %52 katılmıyorum).

Araştırmanın dizilerin kişisel etkilerini araştıran sorularında örnekleme yerli dizilerdeki karakterlerin bazılarını kendilerine benzetip benzetmedikleri sorusuna sadece toplam %22,7 katılmış, yerli dizilerdeki karakterlerin bazılarını tanıdığı insanlara benzetip benzetmedikleri sorusuna %34,1 "katılıyorum", %4,1 ise "kesinlikle katılıyorum" yanıtı vermiştir. Dizilerde temsil edilen çalışma yaşamlarının katılımcıların kendi çalışma yaşamlarına ne denli etki ettiği sorgulandığında, örneklemin %18,1'i "kesinlikle katılmıyorum", %57,5'i ise "katılmıyorum" yanıtı vermiştir (s.341). "Çevrenizde saç, makyaj, ya da giyim tarzını bir yerli dizi karakterine benzeten ya da ondan etkilenen biri var mı?" sorusuna da katılımcıların %87,2'si "hayır"

yanıtı vermişlerdir. “Sizce yerli dizilerin duygularınızın üzerinde ne tür bir etkisi vardır?” sorusuna da katılımcıların %45,6’sı “duygularım üzerinde bir etki oluşturmaz” yanıtı vermişken, geriye kalan %64,4’ü ise olumlu veya olumsuz etkilendiklerini kabul etmişlerdir (s.346).

Araştırmanın dizilerin toplum üzerindeki etkisini araştıran bölümünde mevcut çalışmamız açısından önem taşıyan şiddet içeriklerinin katılımcıların yaşamları üzerinde etkili olup olmadığı da incelenmiştir. “Yerli dizilerden etkilenerek şiddet eğilimi gösteren tanıdığım kişi/kişiler vardır” yargısına katılımcıların büyük çoğunluğu katılmadığını ifade etmiştir (toplam %70,1). Ancak bunun akabinde sorulan “yerli dizilerin kadına yönelik şiddeti sıradanlaştırdığını/normalleştirdiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %46,4’ü “evet”, %30,6’sı “kısmen” yanıtı vermişlerdir. Bu iki oran birlikte düşünüldüğünde bazı dizilerin şiddeti normalleştirdiği algısının oldukça yükseldiği anlaşılmaktadır (s.372).

“Yerli diziler ülkemizin toplumsal sorunları (şiddet, suç, istismar, kadın hakları, eşitsizlik, ayrımcılık) ile ilgili gerçekleri yansıtmaktadır” yargısına örneklemin %32,4’ü “ne katılıyor ne katılmıyorum”, %30,4’ü “katılıyorum”, %6,9’u ise “kesinlikle katılıyorum” yanıtı vermiştir. “Yerli dizilerin bireyleri suç ya da şiddete yönlendirmede ne tür bir etkisi vardır?” sorusuna ise katılımcıların sadece %7,7’si “olumlu etkilediğini düşünüyorum” yanıtını vermiş, %44,3’ü “olumsuz etkilediğini düşünüyorum”, %37,5’i ise “hem olumlu hem olumsuz etkilediğini düşünüyorum” şeklinde yanıtlamıştır.

ITO’nun bu raporunda sonuçları açıklanan 2100 kişiye dayalı saha araştırmasının verileri, televizyon dizilerinin izleyicilerin ahlaki ve manevi değerleri, her türden duygular, aile ilişkileri ve toplumsal şiddet eğilimi üzerinde azımsanmayacak oranlarda etkili olduğunu düşündüklerini ortaya koymaktadır.

2023 SEZONU YERLİ DİZİLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET VE ŞİDDET İNCELEMESİ ÖZETİ

Bu rapora temel oluşturan inceleme çalışmasının amacı, yerli televizyon dizilerinin birçoğunda maruz kaldığımız dikkat çekici ve rahatsız edici sıklıkta şiddet sahnelerinin, Türkiye’de hızla yükselmekte olan toplumsal şiddet ve kadına yönelik şiddet olgularının muhtemel kaynaklarından biri olabileceğini dikkate alarak, ana akım televizyon kanallarında yayınlanan yüksek seyretme oranlı (yüksek reyting alan) yerli dizilerde yansıtılan toplumsal cinsiyet yaklaşımının özelliklerini ve şiddet sahnelerinin türlerine göre sıklığını belirlemektir. Bu amaçla, 1-7 Mayıs haftasında en yüksek seyretme oranlı 11 dizinin Mayıs 2023’te yayınlanan dördüncü bölümü çalışmanın amaçları doğrultusunda hazırlanmış bir veri toplama formu ve şiddet çetelesi kullanılarak 33 kişilik bir proje ekibi tarafından kapsamlı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Çalışmanın nihai bulguları, Mayıs 2023’ün dört haftasında yayınlanan 11 dizide *toplam 597 şiddet sahnesi* bulunduğunu, bu şiddet sahnelerinin en yüksek sıklıkla (n=274, %46) *kadına yönelik* ve yine en yüksek sıklıkla *sözel* (n= 119, %20) ve *psikolojik şiddet* olduğunu (n=115, %19,5); *erkeğe yönelik şiddetin* de buna yakın bir sıklıkla (n=265 , %46) yine *sözel* (n=120, %19,7) ve *psikolojik şiddet* (n=76 ,%13) olduğunu ortaya koymuştur. ***Bu bulgu ana akım televizyonlarda yayınlanan yerli dizilerin izleyiciye sunduğu iletişim dilinin büyük ölçüde sözel ve psikolojik şiddete dayandığını ortaya koymaktadır.***

Dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımını tespit etmek üzere yanıt aranan sorular, **11 dizinin büyük çoğunluğunda kadına yönelik baskı ve/veya şiddet sergilendiğini, ancak aynı dizilerin pek azında baskı ve şiddet gören kadınların başvurabileceği kurumsal destekler hakkında bilgi bulunduğunu;** yarım fazlasında kadın karakterler baskı ve şiddete başkaldıran bir rolde görünmekle birlikte, pek azında ana kadın karakterlere mesleki ortamlarda görünürlük kazandırıldığını; ve yine **büyük çoğunluğunda ana kadın karakterlerin kadınlar hakkında olumsuz önyargıları besleyecek rollerde gösterildiğini; şiddet uygulayan erkekler kahramanlaştırılmamakla birlikte, dizilerin büyük çoğunluğunda şiddetin çözümü olarak karşı şiddet gösterildiğini ortaya koymuştur.**

Çalışma kapsamındaki dizilerin şiddet içeren veya şiddete kaynaklık eden olumsuz toplumsal olgu ve olaylara yaklaşımını irdeleyen sorulara dayanan en önemli bulguları da, dizilerin en az yarısında **çok eşlilik ve/veya sadakatsizliğin,** kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliğinin, kadınlar arasında erkekler için rekabet ve /veya entrikaların, erkekler arasında kadınlar için rekabet ve /veya entrikaların, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, erkekler üzerinde toplumsal cinsiyet rolü baskılarının, kültürel bağnazlık ve mahalle baskılarının, ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültürün, şiddetin erkeğin doğasında olduğu anlayışının toplumsal şiddet olgusunun yaygınlığının, olay örgüleri içinde tekrar tekrar canlandırılarak, etkisini yükseltecek gerilimli, merak uyandırıcı senaryolarla desteklenerek, bölüm sonlarını izleyiciyi diziye bağlayacak heyecanlı olaylarla keserek, izleyicinin hayran olduğu oyuncularla rol modeli yaratarak normalleştirdiğini, hatta bazen meşrulaştırdığını ve bu içerikleri doğru biçimde yorumlama şansı olmayan kırılğan izleyici gruplarına rol modellerinin şiddete dayalı iletişim tarzını benimsettiği ve yaygınlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

2024 SEZONU YERLİ DİZİLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET VE ŞİDDET KARNESİ RAPORU ÖZETİ

2023 yılında yapılan ilk çalışmanın izlemesini yapmak üzere yürütülen “Yerli Televizyon Dizilerinin Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet Sahneleri Açısından İncelenmesi 2024 İzleme Çalışmasının amacı, 2024 sezonu dizilerde de dikkat çekici ve rahatsız edici olmaya devam eden şiddet sahnelerinin sıklığında, türünde ve dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımlarında bir değişiklik olup olmadığını tespit etmektir. Bu amaçla **2023 yılında yürütülen çalışma aynı yöntemle 2024 yılında tekrar edilmiştir.**

Ana akım televizyon kanallarında yayınlanan yüksek seyretme oranlı (yüksek reyting alan) yerli dizilerde yansıtılan toplumsal cinsiyet yaklaşımının özelliklerini ve şiddet sahnelerinin türlerine göre sıklığını belirlemek ve 2023 yılına göre farkları tespit etmek üzere 28 Nisan-5 Mayıs 2024 haftasında en yüksek seyretme oranlı 11 dizinin Mayıs 2024’te yayınlanan dörder bölümü çalışmanın amaçları doğrultusunda hazırlanmış veri toplama formu ve şiddet çetelesi kullanılarak 30 kişilik bir proje ekibi tarafından kapsamlı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Çalışmanın nihai bulguları, Mayıs 2024’ün dört haftasında yayınlanan **11 dizide toplam 537 şiddet sahnesi bulunduğunu,** 2023 yılına göre bu sayının %10 oranında azaldığını; bu şiddet sahnelerinin **en yüksek sıklıkla erkeğe yönelik** (n=278, %51,7), **sözel** (n= 107, %19,9) ve **psikolojik** (n=75, %13,9) şiddet olduğunu ; **kadına yönelik şiddetin** de nispeten daha düşük bir sıklıkla (n=228, %42,4) yine sözel (n=91, %16,9) ve psikolojik şiddet (n=77, %14,3) olduğunu ortaya koymuştur.

Şiddet sahnesi verilerine bakıldığında, çalışmada tespit edilen 537 şiddet sahnesinin 206'sının sözel şiddet olduğu ve toplamın %38,4'ünü oluşturduğu, 167'sinin de psikolojik şiddet olduğu ve toplamın %31'ini oluşturduğu, bu iki şiddet türü birlikte ele alındığında, toplamın %69,4'üne karşılık geldiği dikkat çekmektedir. 2023 dizileriyle karşılaştırıldığında bu toplamın %8,6 oranında azaldığı dikkat çekmekle birlikte, **sözel ve psikolojik şiddet sahnelerinin baskınlığının sürmekte olduğu ve ana akım televizyonlarda yayınlanan yerli dizilerin izleyiciye sunduğu iletişim dilinin büyük ölçüde sözel ve psikolojik şiddete dayanmaya devam ettiği ortaya konmuştur.** Sözel ve psikolojik şiddet sahnelerindeki %8,6 azalışa karşılık, 2024 dizilerinde 2023'e kıyasla **toplam fiziksel şiddet sahnelerinde %6 artış tespit edilmiştir.** Bu bulgu kesinlikle tercih edilmeyecek bir gelişmeye işaret etmektedir. Dizilerde *sözel ve psikolojik şiddetten kaçınalım derken fiziksel şiddet görselliğinin yükseltilmesi toplumsal şiddet eğilimlerini normalleştirerek artırma etkisini sürdürecektir.*

Çalışma kapsamındaki 2024 dizilerinde tespit edilen şiddet sahneleri yöneldiği cinsiyet/yaş grubuna göre sıklık açısından sıralandığında, 2023 dizilerine göre önemli bir fark tespit edilmiştir. 2023 sıralamasında en sık şiddete maruz kalan cinsiyet grubu kadınlar iken (n=274 / %45,9), **2024 dizilerinde en sık şiddete maruz kalan grup erkekler olmuş** (n=278/ %51,7); erkeklere yönelik şiddet sahnelerinin sayısı %7,4 artarken, kadınlara yönelik şiddet sahnelerinin sayısı %3,5 azalmıştır. Aynı şekilde gençlere yönelik şiddet sahneleri de %1,7 ve çocuklara yönelik şiddet sahneleri %2,4 oranında azalmıştır. **Kadın, çocuk ve gençlerin maruz kaldığı şiddet sahnelerinde azalış memnuniyet verici olsa da bu açığın erkeğe yönelik şiddetle telafi edilmeye çalışılması kabul edilemez.**

2024 sezonu dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımını tespit etmek üzere yanıt aranan sorular, **11 dizinin 9'unda (%82) kadına yönelik baskı ve/veya şiddet** olduğunu, ancak bu dizilerden sadece 3'ünde (%27) baskı ve şiddet gören kadınların başvurabileceği kurumsal destekler hakkında bilgi bulunduğunu; **11 dizinin 9'unda (%82) kadın karakterlerin baskı ve şiddete başkaldıran bir rolde görüldüğünü;** ve **8 dizide (%64) ana kadın karakterlere mesleki ortamlarda görünürlük kazandırıldığını** ve yine **9 dizide (%82) rol model olabilecek güçlü ve eğitilmiş kadınların ön planda olduğunu;** **11 dizinin sadece 2'sinde (%18) ana kadın karakterlerin kadınlar hakkında olumsuz önyargıları besleyecek rollerde gösterildiğini;** **3 dizide (%27) şiddet uygulayan erkeklerin kahramanlaştırıldığını;** ve **5 dizide (45) şiddetin çözümü olarak karşı şiddet gösterildiğini** ortaya koymuştur.

Bu bulgular 2023'e kıyasla 2024 dizilerinin toplumsal cinsiyet yaklaşımlarında bu çalışmanın amaçları açısından önemli sayılabilecek iyileştirmeler olduğunu ortaya koymuştur. Kadına yönelik baskı ve şiddet temasını işleyen dizi oranı (%9/1 dizi); baskı ve şiddet gören kadınların başvurabileceği kurumsal destekler hakkında bilgi veren dizi oranı (%18/2 dizi); kadın karakterlerin baskı ve şiddete başkaldıran rolde görüldüğü dizi oranı (%18/ 2 dizi); ana kadın karakterlere mesleki ortamlarda görünürlük kazandıran dizi oranı (%27/ 3 dizi) yükselirken, ana kadın karakterlerin kadınlar hakkında olumsuz önyargıları besleyecek rollerde gösterildiği dizi oranı önemli ölçüde azalmış (%55/6 dizi); şiddet uygulayan erkeklerin kahramanlaştırıldığı dizi sayısı (1 dizi/%9) ve şiddetin çözümü olarak karşı şiddetin gösterildiği dizi sayısı (3 dizi/%27) düşmüştür. **Bu değişimler 2024 senaryolarının toplumsal cinsiyet**

yaklaşımlarında bu çalışmanın amaçları açısından önemli ölçüde iyileştirmeler olduğuna işaret etmektedir.

Çalışmanın, 2024 dizilerinin şiddet içeren veya şiddete kaynaklık eden olumsuz toplumsal olgu ve olaylara yaklaşımını irdeleyen bölümündeki sorulara dayanan en önemli bulgular da, *çok eşlilik ve/veya sadakatsizliği*, kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliğini, kadınlar arasında erkekler için rekabet ve /veya entrikaları; erkekler arasında kadınlar için rekabet ve /veya entrikaları, gençler arası rekabet ve entrikaları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, erkekler üzerinde toplumsal cinsiyet rolü baskılarını, kültürel bağnazlık ve mahalle baskılarını; ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültürü, şiddetin erkeğin doğasında olduğu anlayışını ve toplumsal şiddetin yaygınlığını normalleştiren dizi oranının 2023 çalışmasına kıyasla farklı derecelerde azaldığını, meşrulaştıran dizi oranının da bu kriterlerin büyük çoğunluğunda azaldığını, öte yanda aynı kalan biri ve artan bir diğeri haricinde eleştiren dizi oranlarının farklı derecelerde arttığını göstermiştir. **Ancak bireysel silahlanma ve silahlı sahnelerin sıklığını hem normalleştiren hem meşrulaştıran hem de eleştiren dizi oranı düşük düzeyde de olsa artmıştır.** Aynı grup içinde sorgulanan erken evlenme/zorla evlendirme, erken okul terk gibi olgu ve olaylara 2023 çalışmasında olduğu gibi incelenen dizilerde nispeten daha az görünürlük kazandırıldığı ve az sayıda dizinin normalleştirme etkisi yarattığı memnuniyetle tespit edilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde yerli dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımlarında tematik açıdan iyileştirme kabul edilebilecek değişimler olduğu, ancak kompozisyonu değişmekle birlikte şiddet sahnelerinin sıklığının korkutucu düzeyde yüksek olmaya devam ettiği söylenebilir.

2025 SEZONU DİZİLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET VE ŞİDDET AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yöntem

Bu çalışmanın verileri, 2023 ve 2024 çalışmalarında uygulanan yöntemden biraz farklı olarak, 2025 sonbahar sezonunda gösterimde olan 11 yerli televizyon dizisinin Aralık ayında ilk hafta yayımlanan tek bölümünün, şiddet sahnelerinin sıklığını şiddet türüne göre belirlemek üzere hazırlanmış bir şiddet çetelesi tablosunun 11 kişilik gönüllü proje ekibi üyeleri tarafından izleme sırasında işlenmesi ve dizi ile ilgili bu izleme deneyimine dayanarak diziyi toplumsal cinsiyet yaklaşımı ve şiddete dayalı toplumsal olgu ve olaylar açısından değerlendirmek üzere oluşturulmuş bir soru formunun doldurulması suretiyle toplanmıştır (EK 1).

Veri toplama aracı olarak kullanılan soru formu ve şiddet çetelesi, çalışmanın raportörü ve akademik danışmanı tarafından, yanıt getirilmeye çalışılan sorular, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve kadın çalışmaları yazınına dayanan bilgi ve deneyimler dikkate alınarak hazırlanmış özgün bir formdur. Soru içeriği yalın tutulmuş, çalışmanın yanıtlamaya çalıştığı sorunsalla sınırlandırılmıştır. Çalışmanın yanıt getirmeye çalıştığı ilk soru, dizinin toplumsal cinsiyet olgusuna nasıl yaklaştığı ve şiddete kaynaklık eden belli başlı toplumsal olgu ve olayları (örneğin: erken ve/veya zorla evlilik, erken okul terkine zorlama, çok eşlilik / sadakatsizlik, ataerkil zihniyet vb.) içeriği aracılığıyla normalleştiriyor mu, meşrulaştırıyor mu ve/veya eleştiriyor mu? sorusudur. Değerlendiricilerin öznel bakış açıları dikkate alınarak bu sorular oldukça yalın bir şekilde ifade edilmiştir. Değerlendiricilerin bir bölümü seyrettikten

ve dizi ile ilgili açık kaynaklardan bilgilendikten sonra gözlem ve izlenimlerine dayanarak soru formunu bir kez doldurmaları gerekmiştir.

Bu çalışma serisinde nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın yanıtlamaya çalıştığı ikinci soru olarak inceleme örneğine alınan on bir yerli dizinin şiddet sahnesi yoğunluğu, on kişilik değerlendirme ekibi tarafından dizi izleme sırasındaki gözlemlerini işledikleri bir şiddet türü ve sıklığı çetele tablosu (EK 2) üzerinde işlenerek tespit edilmiştir. Buradaki şiddet tespiti değerlendiricinin öznel gözlemine dayanan bir eylem olduğu için nitel, ancak gözlemlerini bir şiddet çetelesine dönüştürdüğü için aynı zamanda bulguları itibariyle nicel bir çalışma özelliği taşımaktadır.

İnceleme Kapsamındaki Diziler

24-30 Kasım haftasında, önceki 2023 ve 2024 çalışmalarıyla kıyaslama yapabilmek için aşağıdaki tabloda en çok seyredildiği tespit edilen 11 dizi örnekleme alınmıştır. (<https://boxofficeturkiye.com/haber/haftanin-en-cok-izlenen-dizileri-top-10-24-30-kasim-2025--7370>).

TABLO 1 - YÜKSEK SEYRETME ORANLI DİZİLER (2025 Kasım son hafta)

Sıra	2025 Kasım Son Hafta Reyting	Dizi Adı	Kanal/	Haftanın günü
1	Total'de 16.71, AB'de 11.41 ve ABC1'de 15.51	Uzak Şehir	Kanal D	Pazartesi
2	Total'de 14.89, AB'de 14.57 ve ABC1'de 15.89	Taşacak Bu Deniz	TRT 1	Cuma
3	Total'de 9.20, AB'de 6.32 ve ABC1'de 7.73	Güller ve Günahlar	Kanal D	Cumartesi
4	Total'de 8.77, AB'de 8.07 ve ABC1'de 9.16	Eşref Rüya	Kanal D	Çarşamba
5	Total'de 7.75, AB'de 5.02 ve ABC1'de 5.92	Halef	Now TV	Perşembe
6	Total'de 7.28, AB'de 6.04 ve ABC1'de 6.95	Teşkilat	TRT 1	Pazar
7	Total'de 7.06, AB'de 7.01 ve ABC1'de 7.64	Kızılıcak Şerbeti	Show TV	Cuma
8	Total'de 6.65, AB'de 3.88 ve ABC1'de 5.74	Gönül Dağı	TRT 1	Cumartesi
9	Total'de 5.60, AB'de 1.89 ve ABC1'de 3.54	Sahipsizler	Star TV	Çarşamba
10	Total'de 5.05, AB'de 4.40 ve ABC1'de 5.15	Sahtekarlar	Now	Pazar
11	Total'de 4.68, AB'de 4.47 ve ABC1'de 4.83	Cennetin Çocukları	TRT 1	Pazartesi

Çalışmanın Bulguları ve Yorumu

1-Dizilerin Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımında 2024-2025 Farkı

Çalışma kapsamına alınan dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımlarını belirlemek üzere oluşturulan soru formunda aşağıda belirtilen sekiz soru proje ekibi tarafından her bir dizi için değerlendirilmiştir (BKZ EK 4 TABLO 2).

1.1. Kadına/kız çocuklarına yönelik baskı ve şiddet unsuru: Dizinin ana temaları içinde kadına/kız çocuklarına baskı ve şiddet unsuru olup olmadığını tespit etmeye yönelik soruya verilen yanıtlar 11 dizinin 8'inde (%72,7) kadına yönelik baskı ve/veya şiddet bulunduğunu ortaya koymuştur. 2024 çalışmasına kıyasla bu oranın %9,1 (bir dizi) azaldığı tespit edilmiştir. *Bu bulgu baskı ve şiddet gören kadın temasına ilginin devam ettiğini göstermekte ve bu temanın neden bu kadar popüler olmaya devam ettiğinin sorgulanması ihtiyacını doğurmaktadır. Toplumsal şiddetin yaygınlığı ve dizi seyircisinin ağırlıklı olarak kadınlar olması bu soruya kısmen açıklama getirebilir.*

Tablo 1.1. Kadına/ kız çocuklarına yönelik baskı ve şiddet unsurunu işleyen dizilerde değişim

Dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımı	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Kadına/ kız çocuklarına yönelik baskı ve şiddet unsuru işleyen diziler	9	81,8	8	72,7	- 9,1

1.2. Baskı ve şiddet gören kadınların başvurabileceği kurumsal destekler hakkında bilgi: 2025 dizilerinde bu türden bir bilgi olup olmadığını sorgulayan soruya verilen yanıtlar 11 dizinin sadece üçünde (%27,3) böyle bir içerik olduğunu göstermiştir. 2024 yılına kıyasla bu oranın aynı düşük düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. *Bu konuda farkındalık yaratma niyetinin varlığı tespit edilse bile, kadına yönelik şiddetin böylesine yükseldiği bir dönemde baskı ve şiddeti sergileyip bununla mücadele için başvurulabilecek kurumsal desteklere verilen yer son derece yetersizdir. Bu bulgu dizi senaryolarıyla bu toplumsal sorunla ilgili farkındalık yaratma niyetinin ciddiyeti konusunda kuşku yaratmaktadır.*

Tablo 1.2. Baskı ve şiddet gören kadınların başvurabileceği kurumsal destekler hakkında bilgi içeren dizilerde değişim

Dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımı	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Baskı ve şiddet gören kadınların başvurabileceği kurumsal destekler hakkında bilgi içeren diziler	3	27,3	3	27,3	-

1.3. Ana kadın karakterlerin baskı ve şiddete başkaldırısının görünürlüğü: Dizilerdeki ana kadın karakterlerin baskı ve şiddete başkaldıran rolde olup olmadığını sorgulayan soruya verilen yanıtlar 11 dizinin 10'unda (%90,9) kadın karakterlere böyle bir rol verildiğini ortaya koymuştur. 2024 çalışmasına kıyasla bu oranın 1 dizi arttığı (%9,1) tespit edilmiştir. Bu bulgu, kadının başkaldıran rol modelinde gösterilmesi açısından olumlu görünmekle birlikte, kadının başkaldırısının olay örgüsünde gerilim yaratma amaçlı olarak mı kullanıldığı, yoksa baskı gören kadınlar için çözüm olabilecek yaşam modelleri mi ortaya koyduğu tartışmalıdır. Baskı

ve şiddet gören kadın dizinin sonunda bir kurtuluşa ulaştırılacak olsa bile, izleyicinin bu sonuca ulaşması için genellikle sezon boyunca pek çok şiddet ve baskı sahnesine maruz kalması gerekeceği açıktır.

Tablo 1.3. Ana kadın karakterlerin baskı ve şiddete başkaldırısına görünürlük kazandıran dizilerde değişim

Dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımı	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Ana kadın karakterlerin baskı ve şiddete başkaldırısına görünürlük kazandıran diziler	9	81,8	10	90,9	+9,1

1.4. Kadının mesleki ortamlarda görünürlüğü: Dizilerde kadına mesleki ortamlarda görünürlük kazandırılıp kazandırılmadığını sorgulayan soruya değerlendircilerin verdiği yanıtlar 11 dizinin 8'inde (%72,7) böyle bir görünürlük olduğunu ortaya koymuştur. 2024 çalışmasına kıyasla bu oranın %9,1 (1 dizi) arttığı tespit edilmiştir. Bu artış memnuniyet vericidir.

Dizilerde özellikle ana karakterlere giydirilen roller izleyicilerin kadının toplumsal rolü ile ilgili algıları üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. *Kadını sadece ev ve aile içinde, zenginlik şartlarında olsa bile erkeğe bağımlı rollerde canlandıran diziler, kadınlara toplum içinde ikincil statü tanıyan toplumsal önyargıların pekişmesine, erkeğin üstünlüğüne, hakimiyetine dayanan ataerkil zihniyetin normalleşmesine hizmet etmektedir. Bu zihniyeti değiştirmek için toplumumuzun her kesiminde mesleki ortamlarda başarılı çalışmaları olan çok sayıda çalışan kadının dizilerde mesleki ortamlarda canlandırılması arzu edilir. Ancak bu mesleki temsillerin kadınlar hakkında olumsuz önyargıları besleyen rollerde gösterilmemesi ters bir etki yaratacaktır. Bunun için aynı zamanda mesleki ortamdaki kadınların ne ölçüde şeytanlaştırıldığına, olumsuz rekabet ve entrikalar içinde gösterilip gösterilmediğine bakılmalıdır.*

Tablo 1.4. Kadına mesleki ortamlarda görünürlük kazandıran dizilerde değişim

Dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımı	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Kadına mesleki ortamlarda görünürlük kazandıran diziler	7	64	8	73	+9

1.5. Rol model olabilecek güçlü ve eğitilmiş kadın kahramanların görünürlüğü: Rol model olabilecek güçlü ve eğitilmiş kadınların ön planda olup olmadığını sorgulayan soruya verilen yanıtlar 11 dizinin 6'sında (%54,5) böyle karakterler bulunduğunu göstermiştir. 2024 çalışmasına kıyasla bu oranın da %27,3 (üç dizi) azaldığı tespit edilmiştir ki bu bulgu mesleki görünürlük kazandırılmış kadınlara rol model özellikleri yerine olumsuz önyargılar yüklenmiş olduğunu göstermektedir. *Toplumumuzun her kesiminde rol model olabilecek güçlü ve eğitilmiş kadınlar çok sayıda bulunurken dizilerde böyle kadın karakterler bulunmaması, kadını ezilmiş, çaresiz ya da şeytanlaştırılmış biçimde sunan dramalar yaratılması kadınlar hakkında olumsuz önyargıları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirme hizmeti görmektedir. Bu konudaki geriye gidüş endişe verici bulunmuştur.*

Tablo 1.5. Rol model olabilecek güçlü ve eğitimli kadınlara görünürlük kazandıran dizilerde değişim

Dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımı	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Rol model olabilecek güçlü ve eğitimli kadınlara görünürlük kazandıran diziler	9	82	6	54,5	-27

1.6. Ana kadın karakterlerin kadınlar hakkında olumsuz önyargıları besleyecek rollerde gösterilmesi: Dizilerdeki belli başlı kadın karakterlerin kadınlar hakkında olumsuz önyargıları besleyen rollerde olup olmadığını sorgulayan soruya verilen yanıtlar 11 dizinin 5'inde (%45,5) böyle karakterler bulunduğunu ortaya koymuştur. 2024 çalışmasına kıyasla bu oranın yeniden %27,3 (3 dizi) arttığı tespit edilmiştir ki, bu da bir önceki bulgu ile uyumlu endişe verici bir gelişmedir. *Bu bulgu yukarıdaki bulgular ile birlikte değerlendirildiğinde, kadınlar hakkında olumsuz önyargıları besleyen karakterler ve olay örgülerinden vazgeçilemediği söylenebilir.*

Tablo 1.6. Ana kadın karakterleri olumsuz önyargıları besleyecek rollerde gösteren dizilerde değişim

Dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımı	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Ana kadın karakterleri olumsuz önyargıları besleyecek rollerde gösteren diziler	2	18,2	5	45,5	+27,3

1.7. Şiddet uygulayan erkeklerin kahramanlaştırılma durumu: Dizilerde şiddet uygulayan erkeklerin kahramanlaştırılıp kahramanlaştırılmadığını sorgulayan soruya verilen yanıtlar 11 dizinin 5'inde (%45,5) böyle bir içerik bulunduğunu ortaya koymuştur. 2024 çalışmasına kıyasla bu oranın %18,2 (iki dizi) arttığı tespit edilmiştir. *Şiddet içeriği yüksek bulunan dizilerin neredeyse yarısında şiddet uygulayan erkeklerin kahramanlaştırılmış olması, erkek şiddetinin normalleştirilmesi ve yaygınlaşması açısından çok olumsuz bir bulgu olarak görülmelidir.*

Tablo 1.7. Şiddet uygulayan erkekleri kahramanlaştıran dizilerde değişim

Dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımı	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Şiddet uygulayan erkekleri kahramanlaştıran diziler	3	27,3	5	45,5	+18,2

1.8. Şiddetin çözümü olarak karşı şiddet gösterilmesi: Dizilerde şiddetin çözümü olarak karşı şiddet eyleminin gösterilip gösterilmediğini sorgulayan soruya gelen yanıtlarla 11 dizinin 7'sinde (%63,6) şiddetin şiddetle karşılandığı ortaya konmuştur. 2024 çalışmasına kıyasla bu oranın da %18,2 (iki dizi) arttığı tespit edilmiştir. Bu oranın yeniden yükselmiş olması toplumsal şiddetin yükselmesi ile ilgili önemli bir ipucu vermektedir. *Dizilerin sergilediği şiddet dili toplumsal sorunların çözümünde tek yol olarak algılanacak kadar sık izlendiğinde, dizi karakterleri birbirleriyle sürekli yüksek sesle, sözel şiddet denebilecek bir kavga atmosferi içinde iletişim kurduğunda, hane halkı arasında diziyi takip etmeyenlerin bile sürekli maruz kaldıkları bir şiddet dilinin giderek norm haline gelmesi kaçınılmazdır.*

Tablo 1.8. Şiddetin çözümü olarak karşı şiddeti gösteren dizilerde değişim

Dizilerin toplumsal cinsiyet yaklaşımı	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Şiddetin çözümü olarak karşı şiddeti gösteren diziler	5	45	7	%63,6	+18,6

2-Dizilerde Şiddet İçeren Toplumsal Olgu ve Olaylara Yaklaşımında 2024-2025 Farkı

Soru formunun ikinci bölümündeki sorular, dizilerde işlenen temaların ve senaryo akışının şiddete kaynaklık eden ve/veya şiddet içeren olgu ve olaylara nasıl yaklaşıldığını ortaya koymak üzere sorulmuştur. Senaryo akışı içinde yer verilen toplumsal olgu ve olayların işlenme biçimi, tekrarlanma sıklığı ve dizinin ön plandaki güçlü karakterleri tarafından nasıl bir davranışla karşılaştığı bu olay ve olguların seyirci üzerinde *nasıl bir etki yaratmaya* aday olduğunu belirlemektedir. Bu çalışmada üç etki sorgulanmıştır:

i-Normalleştirme, olumsuz bir olgu ve/veya olayı sürekli olarak canlandırarak, rol model olabilecek ana karakterlerin yaşadığı olay örgüsü içinde sıradanlaştırarak seyircinin o olgu veya olayı hayatın olağan bir gerçeği olarak kabul etmesini sağlamaktır.

ii-Meşrulaştırma, toplumda genel olarak kabul görmeyecek bir davranış, bir suç, bir kabahat (sadakatsizlik, şiddet uygulama, hırsızlık, cinayet vb.) konusunda dizideki belli karakterler için geçerli sayılabilecek mazeretler üreterek o yanlış davranışı meşru hale getirmek, bu şekilde benzer mazeretler bulabilecek kişiler için rol model oluşturmaktır.

iii-Eleştirme ise, olumsuz bir olgu veya olaya yol açan davranışları veya zihniyeti dizinin güçlü rol modeli olan olumlu karakterler ağzından eleştirerek, o olaydaki olumsuz yanların seyirci tarafından görülmesini sağlamaktır. İlk iki etki istenmeyen özellikler iken üçüncü etki konumuz açısından istenen bir özelliktir.

Aşağıdaki bulgular (Bkz. EK 4: TABLO 2) her biri toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yansıtan ve kadına yönelik şiddet ile genel toplumsal şiddete katkıda bulunan olumsuz toplumsal olgu ve olayların çalışma kapsamındaki dizilerde nasıl ele alındığı dikkate alınarak, dizinin genel atmosferi bu olguyu “normalleştiriyor mu?”, “meşrulaştırılıyor mu?” ve/veya “eleştiriyor mu?” değerlendirmelerinin sonuçlarını yorumlamaktadır.

2.1. Erken ve/veya zorla evlendirilme: Proje ekibinin tespitleri 11 dizinin 2’sinde (%18,2) erken evlilik ve/veya zorla evlendirme konusunun normalleştirildiğini, 1’inde (%9,1) meşrulaştırıldığını, geriye kalan 8 dizide (%72,7) bu konunun işlenmediğini ortaya koymuştur. 2024 çalışmasına kıyasla bu bulguda önemli bir değişiklik olmamıştır. *Dizilerin bu temadan çoğunlukla uzak durduğu söylenebilir. Çalışmanın amaçları açısından bu olumlu bir bulgu olarak değerlendirilebilir.*

Tablo 2.1. Erken ve/veya zorla evlendirilme temasına yaklaşım

Erken ve/veya zorla evlendirilme	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	1	9	2	18	+9
Meşrulaştırılıyor	-	-	1	9	+9
Eleştiriliyor	-	-	-	-	-

2.2. Erken okul terke zorlanma: Bu soruya verilen yanıtlar, 11 dizinin 2'sinde (%18,2) erken okul terkinin normalleştirildiğini geriye kalan dizilerde böyle bir tema bulunmadığını ortaya koymuştur. 2024 çalışmasına kıyasla eleştirilme oranının %27,3 (üç dizi) azaldığı tespit edilmiştir. *Bu tema da dizilerde özenle yaklaşılacak bir konu olarak görülmekle birlikte eleştirel temaların azalmış olması endişe vericidir.*

Tablo 2.2. Erken okul terkinin zorlanma temasına yaklaşım

Erken okul terkinin zorlanma	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	-	-	2	18,2	+18,2
Meşrulaştırılıyor	-	-	-	-	-
Eleştiriliyor	3	27,3	-	-	-27,3

2.3. Çok eşlilik ve/veya sadakatsizlik: Bu konuyla ilgili tespitler 11 dizinin 2'sinde (%18,2) çok eşlilik ve/veya sadakatsizliğin normalleştirildiğini ortaya koymuştur. 2024 çalışmasına kıyasla bu oran aynı kalmıştır. Çok eşliliği normalleştiren dizi oranı 2024 çalışmasına göre %27,3 (3 dizi), meşrulaştıran dizi oranı %9,1 (bir dizi) azalmış görünmektedir. Buradaki tespitler çok eşlilik ve sadakatsizliğin dizilerde popüler bir tema olarak kullanımının ve yaygın bir toplumsal olgu olarak seyirci gözünde normalleştirme ve meşrulaştırma etkisinin azaldığını, eleştiri tespit edilemediğini göstermektedir.

Tablo 2.3. Çok eşlilik ve/veya sadakatsizlik temasına yaklaşım

Çok eşlilik ve/veya sadakatsizlik	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	2	18,2	2	18,2	-
Meşrulaştırılıyor	1	9	-	-	-9
Eleştiriliyor	5	45	-	-	-45

2.4. Kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliği: Bu soruya verilen yanıtlar 11 dizinin 3'ünde (%27,3) kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliğinin normalleştirildiğini, 1'inde ise (%9,1) eleştirildiğini ortaya koymuştur. 2024 çalışmasına kıyasla bu alanda öğrenilmiş çaresizliği normalleştiren dizilerin oranı %9,1 (bir dizi) artmış, meşrulaştıran dizi sayısı %9,1 (bir dizi) azalmış, eleştiren dizi oranı ise %45,5 (5 dizi) azalmıştır. *Bu bulgu da dizilerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini tekrar tekrar üretmekle ataerkin zihniyetin pekişmesine hizmet eden yaklaşımda bir duraklama olsa da maalesef vazgeçilemediğini ortaya koymaktadır.*

Tablo 2.4. Kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliğine yaklaşımda değişim

Kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliği	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	2	18,2	3	27,3	+9,1
Meşrulaştırılıyor	1	9,1	-	-	-9,1
Eleştiriliyor	7	63,6	1	9,1	-54,5

2.5. Kadınlar arasında erkekler için rekabet ve/veya entrikalar: Bu konuyla ilgili tespitler 11 dizinin 3'ünde (%27,3) kadınlar arasında erkekler için rekabet ve /veya entrikaların normalleştirildiğini ortaya koymuştur. 2024 çalışması ile kıyaslandığında bu temada oranın

aynı kaldığı görülmektedir. *Bu bulgu yukarıda sonuçları yorumlanan, dizilerin kadınlar hakkında olumsuz önyargıları besleyen kadın rolleri içerip içermediği sorusu ile yakından ilgilidir. Bu soruyla birlikte değerlendirildiğinde olumsuz önyargıları pekiştiren kadın karakterlerin oranındaki artışa paralel olarak erkekler için rekabet ve entrikalar yapan rollerin de azalmadığı anlaşılmaktadır.*

Tablo 2.5. Kadınlar arasında erkekler için rekabet ve/veya entrikalara yaklaşım

Kadınlar arasında erkekler için rekabet ve/veya entrikalar	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	3	27,3	3	27,3	-
Meşrulaştırılıyor	-	-	-	-	-
Eleştiriliyor	2	18,2	-	-	-18,2

2.6. Erkekler arasında kadınlar için rekabet ve/veya entrikalar: Bu konuyla ilgili tespitler 11 dizinin 4'ünde (%36,3) erkekler arasında kadınlar için rekabet ve/veya entrikaların normalleştirildiğini ortaya koymuştur. 2024 çalışması ile kıyaslandığında, erkekler arasında kadınlar için rekabet ve/veya entrika temasını kullanan dizi oranının %9,1 (bir dizi) arttığı görülür. *Romantik dramalarda bu tür temalar normal karşılanırsa da şiddete ve kirli entrikalara dayanan rekabet modellerinin normalleştirilmesi toplumsal şiddete katkı sunma potansiyelindedir. Bu nedenle, bu temanın kullanımında tespit edilen artış küçük de olsa olumsuz bir değişim olarak değerlendirilmelidir.*

Tablo 2.6. Erkekler arasında kadınlar için rekabet ve/veya entrikalar

Erkekler arasında kadınlar için rekabet ve/veya entrikalar	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	3	27	4	36,3	+9
Meşrulaştırılıyor	1	9	-	-	-9
Eleştiriliyor	3	27	-	-	-27

2.7. Gençler arasında rekabet ve/veya entrikalar: Bu soruya verilen yanıtlar 11 dizi içinde gençler arası rekabet ve/veya entrikaları normalleştiren ve meşrulaştıran 2 dizi (%18,2) olduğunu ortaya koymuştur. 2024 çalışması ile kıyaslandığında bu temada %18,2 (2 dizi) artış olmuştur. *Romantik gençlik dramalarında bu temalar bir ölçüde anlaşılabilir olsa da bu tür dizilerin şiddete dayalı rekabet ve entrikaları yaygınlaştırma etkisi yaratacak şekilde çoğaltılmaması gerekmektedir.*

Tablo 2.7. Gençler arasında rekabet ve/veya entrikalara yaklaşım

Gençler arasında rekabet ve/veya entrikalar	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	-	-	2	18,2	+18,2
Meşrulaştırılıyor	-	-	-	-	-
Eleştiriliyor	2	18,2	-	-	-18,2

2.8. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Bu konuyla ilgili tespitler 11 dizinin 5'inde (%45,5) toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin normalleştirildiğini ortaya koymuştur. 2024 çalışması ile kıyaslandığında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini normalleştiren dizi oranının %27,3 (üç dizi)

artmış olduğu tespit edilmiştir. *Bu bulgu dizilerin çoğunluğunda yansıtılan zihniyet ve olay örgülerinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sıradanlaştırarak normalleştirmeye artarak devam ettiğini göstermektedir. Bu bulgu mevcut çalışmanın amaçları açısından kritik önemdedir. Kadına yönelik şiddetin azaltılmasında toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması gereklidir. Bu yönde gelişme sağlanabilmesi için bu tür eşitsizlerin dizilerde rol model olan karakterler ağızından eleştirilmesi, bununla mücadele edilmesi beklenir. En çok izlenen dizilerde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini normalleştiren olay örgüleri kullanılmasıdaki artış endişe vericidir.*

Tablo 2.8. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yaklaşım

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	2	18,2	5	45,5	+27,3
Meşrulaştırılıyor	1	9	-	-	-9
Eleştiriliyor	7	63,6	-	-	-63,6

2.9. Erkekler üzerinde toplumsal cinsiyet rolü baskıları: Bu soruya verilen yanıtlar da 11 dizinin 4'ünde (%36,3) erkekler üzerinde toplumsal cinsiyet rolü baskılarının normalleştirildiğini ortaya koymuştur. 2024 çalışması ile kıyaslandığında erkekler üzerinde toplumsal cinsiyet rolü baskılarını normalleştiren dizilerin oranının %18,2 (iki dizi) arttığı, meşrulaştıran veya eleştiren dizi tespit edilmediğini göstermektedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri sadece kadınların değil erkeklerin üzerinde de baskı ve şiddet yaratabilmektedir. *Bu baskıları normalleştiren dizilerin yeniden artmış olması olumsuz bir değişim olarak değerlendirilmelidir.*

Tablo 2.9. Erkekler üzerinde toplumsal cinsiyet rolü baskılarına yaklaşım

Erkekler üzerinde toplumsal cinsiyet rolü baskıları	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	2	18,2	4	36,3	+18,2
Meşrulaştırılıyor	1	9,1	-	-	-9,1
Eleştiriliyor	3	27,3	-	-	-27,3

2.10. Kültürel bağnazlık ve mahalle baskıları: Bu konuyla ilgili tespitler 11 dizinin 4'ünde (%36,3) kültürel bağnazlık ve mahalle baskılarının normalleştirildiğini, 1 dizide aynı zamanda meşrulaştırıldığını, 1 dizide (%9,1) ise eleştirildiğini ortaya koymuştur. 2024 çalışması ile kıyaslandığında bu temada çok ciddi bir iyileşme olmadığı tespit edilmiştir. Kültürel bağnazlık ve mahalle baskılarını normalleştiren dizi oranı %9,1 (bir dizi) azalmış, ancak eleştiren dizi oranı da %18,2 (2 dizi) azalmıştır.

Tablo 2.10. Kültürel bağnazlık ve mahalle baskılarına yaklaşım

Kültürel bağnazlık ve mahalle baskıları	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	5	45,5	4	36,4	-9,1
Meşrulaştırılıyor	1	9,1	1	9,1	-
Eleştiriliyor	4	36,4	1	9,1	-18,2

Toplumsal şiddetin başlıca kaynakları olan bu iki sosyal olgunun dizilerin önemli bir kısmında genel olay akışını belirleyici bir tema olarak sunulması, izleyici üzerinde normalleştirme etkisi yaratacak şekilde ve sıklıkta işlenmesi, ülkemizde gözlemediğimiz toplumsal şiddetin önemli kaynaklarından biri olma potansiyeli taşımaktadır.

2.11. Ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültür: Bu konuyla ilgili tespitler de 11 dizinin 5'inde (%45,5) ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültürün normalleştirildiğini, 1'inde (%9,1) meşrulaştırıldığını, eleştiren dizi olmadığını ortaya koymuştur. 2024 çalışması ile kıyaslandığında bu temada ciddi bir iyileşme olmadığı söylenebilir. Ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültürü normalleştiren dizi oranı %9,1 (1 dizi) artmış, meşrulaştıran dizi oranı %9,1 (1 dizi azalmış), eleştiren dizi tespit edilememiş görünmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sürmesinin başlıca nedenlerinden biri olarak kabul edilen ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültürün beş dizide yansıtılan genel zihniyeti belirlemiş olması endişe vericidir.

Tablo 2.11. Ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültüre yaklaşım

Ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültür	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	4	36,3	5	45,5	+9,1
Meşrulaştırılıyor	2	18,2	1	9,1	-9,1
Eleştiriliyor	5	45,5	-	-	-45,5

2.12. Bireysel silahlanma/ silahlı sahnelerin sıklığı: Bu soruya verilen yanıtlar 11 dizinin 8'inde (%72,7) bireysel silahlanma ve silahlı sahnelerin normalleştirildiğini, 1 dizide meşrulaştırıldığını, eleştiren dizi tespit edilemediğini ortaya koymuştur. 2024 çalışması ile kıyaslandığında, bireysel silahlanma ve silahlı sahneleri normalleştiren dizilerin oranının %45,5 (5 dizi) artmış olduğu görülmektedir. *Bu bulgu yerli dizilerin silahlı şiddet sahnelerine giderek daha fazla, hatta neredeyse tümünde yer vermekte olduklarını ortaya koymaktadır ki, toplumsal şiddetin korkutucu bir hızla yükseldiği, ateşli silahlarla işlenen cinayetlerin ve yaralamaların bir yıl öncesine göre %75 oranında arttığı bir ortamda bu olayları ekranlardan ailelerin üzerine boca etmenin mantığı anlaşılabilir.*

Tablo 2.12. Bireysel silahlanma/ silahlı sahnelerin sıklığına yaklaşım

Bireysel silahlanma/ silahlı sahnelerin sıklığı	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	3	27,3	8	72,7	+45,5
Meşrulaştırılıyor	1	9,1	1	9,1	-
Eleştiriliyor	1	9,1	-	-	-9,1

2.13. Şiddetin erkeğin doğasında olduğu kabulü: Bu konuyla ilgili tespitler de 11 dizinin 7'sinde (%63,6) şiddetin erkeğin doğasında olduğu anlayışının normalleştirildiğini, bu dizilerden 1'inde aynı zamanda meşrulaştırıldığını, eleştiren dizi tespit edilemediğini ortaya koymuştur. 2024 çalışması ile kıyaslandığında bu temada ciddi bir gerileme olduğu söylenebilir. Şiddetin erkeğin doğasında olduğu anlayışını normalleştiren dizi oranı %27,3 (üç dizi) artmıştır. Bu bulgu da yukarıdaki pek çok bulgu ile uyumlu olarak erkeğin egemen cins olduğu ve her şeye muktedir olduğu önyargısını destekleyecek şekilde erkeklerin şiddet

gösterme eğilimini kabul etme zihniyetinde bir iyileşme olmadığının, bilakis geriye gidiş olduğunun işareti sayılabilir.

Tablo 2.13. Şiddetin erkeğin doğasında olduğu kabulüne yaklaşım

Şiddetin erkeğin doğasında olduğu kabulü	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	4	36,3	7	63,6	+27,3
Meşrulaştırılıyor	1	9	1	9	-
Eleştiriliyor	4	36	-	-	-36

2.14. Toplumsal şiddet olgusunun yaygınlığı: Bu soruya verilen yanıtlar 11 dizinin 6'sında (%54,5) toplumsal şiddet olgusunun yaygınlığının normalleştirildiğini, 2'sinde (%18,2) meşrulaştırıldığını ortaya koymuştur. 2024 çalışması ile kıyaslandığında toplumsal şiddet olgusunun yaygınlığını normalleştiren dizilerin oranında %9,1 (1 dizi); meşrulaştıran dizilerin oranında da %18,2 (2 dizi) artış olduğu görülmektedir. Bu bulgu yukarıda sonuçları sunulan diğer bulguların bir toplamı olarak düşünülebilir. Değerlendirici proje temsilcilerinden altısı, izledikleri bölümün genel bir sonucu olarak dizinin genel atmosferinde yaygın toplumsal şiddet olduğunu ve bunun izleyici üzerinde normalleştirme etkisi yaratabileceğini bildirmişlerdir.

Tablo 2.14. Toplumsal şiddet olgusunun yaygınlığına yaklaşım

Toplumsal şiddet olgusunun yaygınlığı	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
Normalleştiriliyor	5	45,5	6	54,5	+9,1
Meşrulaştırılıyor	-	-	2	18,2	+18,2
Eleştiriliyor	2	18,2	-	-	-18,2

3-Dizilerde Şiddet Sahnelerinin Tür ve Sıklığında 2023-2024 Farkı

Çalışmanın esas temasını oluşturan dizilerin tür ve sıklık açısından şiddet içeriği ölçümleri, bu amaçla hazırlanan şiddet sahneleri çetelesi kullanılarak yapılmıştır. Her dizi bir değerlendirici tarafından değerlendirilmiştir. Bu yöntem değerlendirici öznelliğinin sonuçlara yansımaları olasılığını doğurmaktadır. Ancak çalışmada görev alan değerlendiriciler 2023 ve 2024 çalışmalarından edindikleri deneyimler ile değerlendirme yaptıklarından bu olasılık en aza indirilmiş, ancak ortadan kaldırılamamıştır. O nedenle sonuçlar değerlendirilirken bu yöntem farkı dikkate alınacaktır.

3.1. Dizi sahnelerindeki şiddet türlerinin toplu değerlendirilmesi:

Çalışma kapsamındaki 11 dizinin 2025 Aralık ayında yayımlanan 1 bölümünün şiddet türleri ve sıklığı açısından incelenmesi, aralık ayının ilk haftasında dizi seyircilerinin 11 dizide toplam 272 şiddet sahnesine maruz kaldıklarını ortaya koymuştur (Bkz. EK 5: TABLO 3 ve EK 6: TABLO 4).

2024 çalışması ile kıyaslandığında bir haftada 272 olan şiddet sayısı dört haftada 1088 şiddet sahnesine karşılık gelmektedir. 2024 yılının dizilerinde en sık görülen 12 şiddet türünün 2025 yılındaki oranlarına göre değişimleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Tabloda 2025 yılında artış gösteren şiddet türleri gri renkle gölgelendirilmiştir. Artış ve azalış gösteren şiddet

türlerine bakıldığında, 2024 yılına kıyasla 2025 yılında genel olarak en fazla fiziksel, daha az oranda sözel şiddet türü sahnelerinde artış yönünde, psikolojik şiddet türünde azalış yönünde değişim olduğu görülmektedir. Aşağıda bu şiddet türleri daha ayrıntılı açıklanacaktır.

Tablo 3.1. Dizilerdeki şiddet türlerinin sıklığındaki değişim

Sıra	Şiddet Türü	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim %
1	Erkekten erkeğe sözel	63	11,7	44	16,4	+4,7
2	Erkekten erkeğe fiziksel	57	10,6	55	20,5	+9,9
3	Erkekten kadına sözel	49	9,1	25	9,3	+0,2
4	Erkekten kadına psikolojik	44	8,2	18	6,7	-1,5
5	Kadından erkeğe sözel	44	8,2	14	5,2	-3,0
6	Erkekten erkeğe psikolojik	42	7,8	25	8,9	+1,1
7	Kadından kadına sözel	42	7,8	19	7,1	-0,7
8	Kadından kadına psikolojik	33	6,1	20	7,5	+1,4
9	Kadından erkeğe psikolojik	33	6,1	4	1,5	-4,6
10	Erkekten kadına fiziksel	31	5,7	20	7,5	+1,8
11	Kadından erkeğe fiziksel	25	4,6	7	2,6	-2
12	Kadından kadına fiziksel	12	2,2	4	1,5	-0,7
	TOPLAM	475 (4 haftada)	81,9	231 (1 haftada)	94,7	12,8

2024 ve 2025 dizilerinde en sık sergilendiği tespit edilen 12 şiddet türü oransal açıdan karşılaştırıldığında, 2024 yılında toplamın %81,9'unu (n=475), 2025 yılında ise %94,7'sini temsil ettikleri görülür. Dolayısıyla dizilerle ilgili yapılacak yorumlarda ağırlıklı olarak bu kategorileri kullanmak anlamlı olacaktır. Bu tablodan çıkarılabilecek genel sonuç 2025 yılı dizilerinde fiziksel şiddet sahnelerinin ve erkekten kaynaklı şiddetin artmış olduğu yönündedir. 2024 yılına kıyasla azalış göstermiş olmakla birlikte sözel ve psikolojik şiddetin baskınlığının devam ettiği dikkat çekmiştir. Bu bulgular aşağıda daha ayrıntılı irdelenecektir.

3.2. Dizilerdeki şiddet sahnelerinin türüne göre sıklık dağılımı

Çalışma kapsamındaki dizilerde tespit edilen şiddet sahneleri (EK 6 TABLO 4) genel şiddet türüne göre sıklık açısından sıralandığında aşağıdaki dağılım elde edilmiştir.

Bu bulgular 2025 dizilerinde 2024 dizilerine kıyasla toplamda %4,4 azalış olmakla birlikte yine en ağırlıklı şiddet türü sahnelerinin sözel ve psikolojik şiddet (%64,7) toplamı olmaya devam ettiğini göstermektedir.

Tablo 3.2. Dizilerdeki şiddet sahnelerinin türüne göre sıklık dağılımındaki değişim

Sıra	Şiddet Türü	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim
1	Sözel	206	38	105	38,6	+0,6
2	Psikolojik	167	31	71	26,1	-5
3	Fiziksel	131	24	88	32,3	+8,3
4	Ekonomik	26	4,8	8	2,9	-2,3
5	Cinsel	7	1,3	0	0	-1,3
	TOPLAM	537 (Dört haftada)	100	272 (Bir haftada)	100	

Sayısal yoğunlukları bu dizilerin sözel ve psikolojik şiddet kültürünü normalleştirmeye devam ettiklerini göstermektedir. Psikolojik şiddet türündeki sahnelerde azalışa karşılık fiziksel şiddet türünde 2024'e kıyasla 2025 dizilerinde toplamda %8,3 oranında artış olması dikkat çekicidir. Fiziksel şiddet sahnelerindeki bu artış sözel ve psikolojik şiddetin toplamındaki azalışın etkisini büyük ölçüde gidermiş olmaktadır.

2023'te de düşük bulunan cinsel şiddet sahnelerine 2024 dizilerinde rastlanmamıştır. Oransal bu artış ve azalışlar sayısal verilerle değerlendirildiğinde şiddet sahnelerinin neredeyse iki katı artmış olması da dikkate alınmalıdır.

3.3. Dizilerdeki şiddet sahnelerinin yöneldiği cinsiyet/yaş grubuna göre dağılımı

Çalışma kapsamındaki dizilerde tespit edilen şiddet sahneleri (EK 6 TABLO 4) yöneldiği cinsiyet/yaş grubuna göre sıklık açısından sıralandığında aşağıdaki dağılım elde edilmiştir.

Tablo 3.3. Dizilerdeki şiddet sahnelerinin yöneldiği cinsiyet/yaş grubuna göre değişim

Sıra	Şiddetin Yönü	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim
1	Erkeğe yönelik	278	51,7	154	56,6	+4,9
2	Kadına yönelik	228	42,4	109	40	-2,4
3	Gençlere yönelik	22	4	5	1,83	-2,17
4	Çocuklara yönelik	9	1,6	4	1,47	-0,13
	TOPLAM	537 (4 haftada)	100	272 (1 haftada)	100	

Bu bulgular 2025 dizilerindeki kadına yönelik şiddet sahneleri ile erkeğe yönelik şiddet sahneleri arasında sıklık açısından 2024 yılına göre nispeten farklı bir tablo ortaya çıktığını göstermektedir. 2025 yılı dizilerinde erkeğe yönelik şiddet sahnelerinin sıklıkta yine birinci sırayı aldığı ve %4,9 oranında artış gösterdiği; kadınlara yönelik şiddet sahneleri sıklığına neredeyse %17 fark attığı dikkat çekmektedir. Artış gösteren tek grup erkeğe yönelik şiddet sahneleri olmuştur. Kadına, gençlere ve çocuklara yönelik şiddet sahneleri azalmış görünmektedir. Bu bulgu dizilerin olay örgülerinde erkek şiddetine dayanan farklı bir yaklaşımın hâkim olmaya başladığına işaret etmektedir.

3.4. Dizilerdeki şiddet sahnelerinin kaynaklandığı cinsiyet/yaş grubuna göre dağılımı

Çalışma kapsamındaki dizilerde tespit edilen şiddet sahneleri (EK 6 TABLO 4) kaynaklandığı cinsiyet/yaş grubuna göre sıklık açısından sıralandığında aşağıdaki dağılım elde edilmiştir.

Tablo 3.4. Dizilerdeki şiddet sahnelerinin kaynaklandığı cinsiyet/yaş grubuna göre dağılımında değişim

Sıra	Şiddetin kaynağı	2024 N	2024 %	2025 N	2025 %	Değişim
1	Erkek kaynaklı	310	57,7	192	70,5	+12,8
2	Kadın kaynaklı	196	36,4	71	26,1	-10,3
3	Gençler arası	22	4	5	2,9	-1,1
Toplam		528 (4 haftada)	98,1	268 (1 haftada)	98,5	-

Bu bulgular, şiddetin erkeğin doğasında olduğu kabulünün normalleştirildiği tespitiyle uyumlu olarak, 2025 dizilerinde şiddet sahnelerinin büyük çoğunluğunun erkekten kaynaklı olduğunu, 2024 çalışmasına kıyasla %12,8 oranında artış olduğunu ortaya koymuştur. Kadınlardan kaynaklı şiddet sahneleri azımsanmayacak bir sıklıkta olmakla beraber, 2025 dizilerinde bu oranın %10,3 azalmış olması dikkat çekicidir.

Bu bulgular 2025 sonbahar sezonu en çok seyredilen yerli dizilerinde çoğunluğu erkek kaynaklı ve erkeğe yönelik şiddet sahnelerinin baskın olduğu olay örgülerinin kullanıldığını göstermektedir. Yukarıdaki verilerle birleştirildiğinde, fiziksel şiddetin de tek başına tüm şiddet türleri arasında üçte birini oluşturduğu ve 11 dizinin 8'inde silahlı sahnelerin kullanıldığı dikkate alındığında, yerli dizi senaryolarının mafya, aşiret ve çeteleşme temaları üzerine kurgulandığı bir döneme girilmiş olduğunu tespit etmek mümkündür.

SONUÇLAR

Çalışmanın nihai bulguları, Aralık 2025'in ilk haftasında yayınlanan reyting oranı yüksek 11 dizide:

i) *Toplam 272 şiddet sahnesi* bulunduğunu, Mayıs 2024'ün dört haftasında yayımlanan 11 dizinin dört haftasında tespit edilen 534 şiddet sahnesi ile karşılaştırıldığında yaklaşık %100 artış gösterdiğini;

ii) Bu şiddet sahnelerinin en yüksek sıklıkla (n=154, %56,6) *erkeğe yönelik* ve yine en yüksek sıklıkla *fiziksel* (n= 62, %19,9) ve *sözel şiddet* olduğunu (n=58, %21,6);

iii) *Kadına yönelik şiddetin* erkeklere göre nispeten daha düşük bir sıklıkla (n=109 , %40) en yüksek sıklıkla *sözel* (n=44, %16,4) ve *psikolojik şiddet* (n=38, %14,2) olarak sahnelendiğini ortaya koymuştur.

iii) Şiddet türleri ile ilgili verilere bakıldığında 272 şiddet sahnesi içinde en sık tespit edilen şiddet türünün sözel şiddet olduğu (n=105 %38,6), ardından fiziksel şiddet sahnelerinin geldiği (n=88, %32,3); sözel şiddet sıklığı üçüncü sıradaki psikolojik şiddet (n=71, %26,1) sahneleri ile birlikte değerlendirildiğinde toplamın %64,7'sine karşılık geldiği dikkat çekmektedir. 2024 dizileriyle karşılaştırıldığında bu toplamın %4,7 oranında azaldığı görülür. Bu bulgular, bu oranda azalışa rağmen sözel ve psikolojik şiddet sahnelerinin baskınlığının sürmekte olduğunu ve *ana akım televizyonlarda yayınlanan yerli dizilerin izleyiciye sunduğu iletişim dilinin büyük ölçüde sözel ve psikolojik şiddete dayanmaya devam ettiğini ortaya koymaktadır.*

iv) Sözel ve psikolojik şiddet sahnelerindeki %4,7 oranında azalışa karşılık, 2025 dizilerinde 2024'e kıyasla toplam fiziksel şiddet sahnelerinde %8,3 artış tespit edilmiştir. Bu bulgu kesinlikle tercih edilmeyecek bir gelişmeye işaret etmektedir. *Sözel ve psikolojik şiddetten kaçınalım derken fiziksel şiddet görselliğinin yükseltilmesi toplumsal şiddet eğilimlerini normalleştirerek daha da hızla artırma etkisi yaratacaktır.*

vi) 2025 yılı dizilerinde erkeğe yönelik şiddet sahnelerinin sıklıkta yine birinci sırayı aldığı ve %4,9 oranında artış gösterdiği; kadınlara yönelik şiddet sahneleri sıklığına neredeyse %17 fark attığı dikkat çekmektedir. Artış gösteren tek grup erkeğe yönelik şiddet sahneleri olmuştur. Kadına, gençlere ve çocuklara yönelik şiddet sahneleri azalmış görünmektedir. Bu bulgu dizilerin olay örgülerinde erkek şiddeti ağırlıklı farklı bir yaklaşımın hâkim olmaya başladığına işaret etmektedir.

vii) Bulgular, şiddetin erkeğin doğasında olduğu kabulünün normalleştirildiği tespitiyle uyumlu olarak, 2025 dizilerinde de şiddet sahnelerinin büyük çoğunluğunun erkekten kaynaklı olduğunu, 2024 çalışmasına kıyasla %12,8 oranında artış olduğunu ortaya koymuştur. Kadınlardan kaynaklı şiddet sahneleri 2024'te de azımsanmayacak bir sıklıkta olmakla beraber, 2025 dizilerinde bu oranın %10,3 azalmış olduğu dikkat çekmiştir.

viii) Bu bulgular 2025 sonbahar sezonu en çok seyredilen yerli dizilerde çoğunluğu erkek kaynaklı ve erkeğe yönelik şiddet sahnelerinin baskın olduğu olay örgülerinin kullanıldığını göstermektedir. Yukarıdaki verilerle birleştirildiğinde, fiziksel şiddetin de tek başına tüm şiddet türleri arasında üçte birini oluşturduğu ve 11 dizinin 8'inde silahlı sahnelerin kullanıldığı dikkate alındığında, yerli dizi senaryolarının mafya, aşiret ve çeteleşme temaları üzerine kurgulandığı bir döneme girilmiş olduğunu tespit etmek mümkündür.

v) 2025 sezonu dizilerinin toplumsal cinsiyet yaklaşımını tespit etmek üzere yanıt aranan sorular, *11 dizinin 8'inde (%72,7) kadına yönelik baskı ve/veya şiddet olduğunu, ancak bu dizilerden sadece 3'ünde (%27,2) baskı ve şiddet gören kadınların başvurabileceği kurumsal destekler hakkında bilgi bulunduğunu; 11 dizinin 10'unda (%90,9) kadın karakterlerin baskı ve şiddete başkaldıran bir rolde görüldüğünü; ve 8 dizide (%72,7) ana kadın karakterlere mesleki ortamlarda görünürlük kazandırıldığını ve yine 6 dizide (%54,5) rol model olabilecek güçlü ve eğitilmiş kadınların ön planda olduğunu, ancak 11 dizinin 5'inde (%45,5) ana kadın karakterlerin kadınlar hakkında olumsuz önyargıları besleyecek rollerde gösterildiğini; 5 dizide (%45,5) şiddet uygulayan erkeklerin kahramanlaştırıldığını; ve 7 dizide (%63,6) şiddetin çözümü olarak karşı şiddet gösterildiğini ortaya koymuştur.*

Bu bulgular 2024'e kıyasla 2025 dizilerinin toplumsal cinsiyet yaklaşımlarında bu çalışmanın amaçları açısından yeniden önemli sayılabilecek gerilemeler olduğunu ortaya koymuştur: Kadına yönelik baskı ve şiddet temasını işleyen dizi oranı (%9/1 dizi) azalmış; baskı ve şiddet gören kadınların başvurabileceği kurumsal destekler hakkında bilgi veren dizi oranı aynı düşük düzeyde (%27/ 3 dizi) kalmış; kadın karakterlerin baskı ve şiddete başkaldıran rolde görüldüğü dizi oranı (%9/ 1 dizi) ve ana kadın karakterlere mesleki ortamlarda görünürlük kazandıran dizi oranı (%9/ 1 dizi) çok düşük düzeyde artmış; ancak rol model olabilecek güçlü

ve eğitimli kadınlara görünürlük kazandıran diziler önemli oranda (%27- 3 dizi) azalırken, ana kadın karakterlerin kadınlar hakkında olumsuz önyargıları besleyecek rollerde gösterildiği dizi oranı önemli ölçüde artmış (%27/3 dizi); şiddet uygulayan erkeklerin kahramanlaştırıldığı dizi sayısı (2 dizi/%18) ve şiddetin çözümü olarak karşı şiddetin gösterildiği dizi sayısı (2 dizi/%18) artmıştır. *Bu değişimler 2024 senaryolarının toplumsal cinsiyet yaklaşımlarında bu çalışmanın amaçları açısından iyileştirmeler olarak tespit edilen hemen hemen tüm kriterlerde 2025 senaryolarında yeniden geriye doğru gidildiğine işaret etmektedir.*

- vi) Çalışmanın, 2024 dizilerinin şiddet içeren veya şiddete kaynaklık eden olumsuz toplumsal olgu ve olaylara yaklaşımını irdeleyen bölümündeki sorulara dayanan en önemli bulgular da,
- Çok eşlilik ve/veya sadakatsizliğin 11 dizinin 2'sinde (%27) normalleştirilirken, 1'inde (%9) meşrulaştırıldığını, eleştiren dizi tespit edilemediğini;
 - Kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliği 3 dizide (%18) normalleştirilirken 1'inde (%9) eleştirildiğini;
 - Kadınlar arasında erkekler için rekabet ve /veya entrikaların 11 dizinin 3'ünde (%27) normalleştirildiğini, meşrulaştıran veya eleştiren dizi tespit edilemediğini;
 - Erkekler arasında kadınlar için rekabet ve / veya entrikaların 4 dizide (%36,3) normalleştirildiğini, meşrulaştıran veya eleştiren dizi tespit edilemediğini;
 - Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin 11 dizinin 5'inde (%45,5) normalleştirildiğini, meşrulaştıran veya eleştiren dizi tespit edilemediğini;
 - Erkekler üzerinde toplumsal cinsiyet rolü baskılarının 4 dizide (%36,3) normalleştirildiğini, meşrulaştıran veya eleştiren dizi tespit edilemediğini;
 - Kültürel bağnazlık ve mahalle baskılarının 11 dizinin 4'ünde (%36,3) normalleştirildiğini, 1'inde (%9,1) meşrulaştırıldığını, 1 dizide (%9,1) eleştirildiğini;
 - Ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültürün 5 dizide (%45,5) normalleştirildiğini, 1'inde (%9,1) meşrulaştırıldığını, eleştiren dizi tespit edilemediğini;
 - Bireysel silahlanma ve silahlı sahnelerin 11 dizinin 8'inde (%72,7) normalleştirildiğini, 1'inde meşrulaştırıldığını, eleştiren dizi tespit edilemediğini;
 - Şiddetin erkeğin doğasında olduğu anlayışının 11 dizinin 7'sinde (%63,6) normalleştirildiğini, 1'inde (%9) meşrulaştırıldığını, eleştiren dizi tespit edilemediğini;
 - Toplumsal şiddet olgusunun yaygınlığının 11 dizinin 6'sında (%54,5) normalleştirildiğini, 2 dizide (%18) meşrulaştırıldığını, eleştiren dizi tespit edilemediğini ortaya koymuştur.
 - Aynı grup içinde sorgulanan erken evlenme/ zorla evlendirme, erken okul terk gibi olgu ve olaylara incelenen dizilerde nispeten daha az görünürlük kazandırıldığı ve az sayıda dizinin normalleştirme etkisi yarattığı (2 dizi / %18) söylenebilir.

Yukarıda genel hatlarını sunduğumuz bulgular, ana akım televizyonlarda ve prime time saatlerde yayınlanan en yüksek seyir oranlı yerli dizilerin büyük çoğunluğunun olay örgülerinde, baskı ve şiddet gören ve bunlara başkaldıran kadınlara yer vermeyi tercih ettikleri, ancak aynı zamanda kadınlar hakkında olumsuz önyargıları tekrar tekrar üreten kadın rollerinden vazgeçemedikleri; dizilerin yaklaşık yarısında şiddet uygulayan erkeklerin kahramanlaştırıldığı ve olay örgülerinin şiddetin çözümü olarak karşı şiddeti göstermeye devam ettiğini ortaya koymaktadır.

İncelenen dizilerden büyük bir çoğunluğu toplumsal sorunları ortaya koyuyoruz iddiası ile, çok eşliliği, kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliğini, kadınlar ve erkekler arasında aşk üçgenlerinde kirli rekabet ve entrikaları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, kültürel bağnazlık ve mahalle baskılarını, ataerkil zihniyet ve erkek egemen kültürü, şiddetin erkeğin doğasında olduğu kabulünü ve toplumsal şiddet olgusunun yaygınlığını olay örgüleri içinde tekrar tekrar canlandırarak, etkisini yükseltecek gerilimli, merak uyandırıcı senaryolarla destekleyerek, bölüm sonlarını izleyiciyi diziye bağlayan heyecanlı olaylarla bitirerek normalleştirmekte, hatta bazıları meşrulaştırmakta ve bu içerikleri doğru biçimde yorumlama şansı olmayan izleyici grupları üzerinde şiddete dayalı iletişim tarzında rol model olmaktadır. Bu çalışmanın sonuçlarının sosyal bilimciler, psikiyatristler, psikologlar vb. ilgili uzmanlar tarafından bu içeriklerdeki dizilerin kırılmalı izleyici grupları, özellikle de çocuk ve ergenler üzerindeki muhtemel sosyo-psikolojik etkileri açısından yorumlanması çok önemli bir toplumsal görev olarak değerlendirilmelidir.

Diğer bir toplumsal görev de ülkemizin çok seyredilen televizyon programlarına reklam veren iş insanlarına, büyük firmaların yönetimlerine düşmektedir. İş dünyası orantısız şiddet içeriği kullanan dizilere reklam vermeme kararlılığı gösterir ve iş örgütleri aracılığı ile bu konuya ciddi bir yaklaşım geliştirirlerse yapımcılar için de farklı dizi temaları araştırmak ve ülkenin insancıl kültürüyle uyumlu örnek senaryoların ortaya çıkmasını sağlamak fırsatı doğmuş olur. Ülkenin tüm sorumlu vatandaşlarını üzerlerine düşen görevi yapmaya davet ediyoruz.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Akgün, Rümeyza (2023) Televizyon Dizilerinde Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerkilliğin Temsili, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, *IJSS*, 2023, Volume 7, Issue 28, p. 28-44.

Baş, Ayça Seymenoğlu (2021) Türk Televizyon Dizilerinde Kadına Yönelik Şiddet: Sen Anlat Karadeniz Örneği, T.C. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Radyo, Televizyon ve Sinema Programı Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çelikel, Sibel (erişim tarihi 29.10.2023) Dizi Filmlerin Gençler Üzerindeki Sosyal Psikolojik ve Dilbilimsel Etkileri
https://www.academia.edu/49431309/Dizi_Filmlerin_Gen%C3%A7ler_%C3%9Czerindeki_Sosyal_Psikolojik_ve_Dilbilimsel_Etkileri

Çelikel, Sibel; Pamuk, Açelya ve Akçalan, Mustafa (erişim tarihi 29.10.2023) Ekrandaki Kadına Şiddet Görüntülerinin Gençler Üzerindeki Sosyal ve Psikolojik Etkileri,
https://www.academia.edu/49057961/Ekrandaki_Kad%C4%B1na_%C5%9Eiddet_G%C3%B6r%C3%BCnt%C3%BClerini_Gen%C3%A7ler_%C3%9Czerindeki_Sosyal_ve_Psikolojik_Etkileri&nav=from=5bd47179-cbd0-44ee-b703-1d68bbc54741&rw_pos=0

Çevikalp, Arzu (2020) Günümüzde Şiddetin Medya Aracılığıyla Pazarlanması ve Ürünlerin Sanatsal Şiddete Dönüşerek Estetikleşmesi, *AUSBD*, 2020; 3(5): 59-73.

Ersoy, Evren (2021) “Avlu” ve “Kadın” Türk Tv Dizilerindeki Şiddet Unsurlarının “Kültür Endüstrisi” Kavramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi, T.C. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı *Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir.

İnceoğlu, İrem ve Akçalı, Elif (2018) *Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Araştırması*, Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi, TÜSİAD, İstanbul.

İstanbul Kültür Üniversitesi Adalet ve Suç Psikolojisi Laboratuvarı (ASLAB) (2025) *Türkiye Şiddet Haritası Raporu 2025* (<https://www.iku.edu.tr/sites/default/files/inline-files/T%C3%BCrkiye%20%C5%9Eiddet%20Haritas%C4%B1%202025.pdf>).

ITO (2022) *Kültürel Değişim ve Endüstrileşme Sürecinde Türk Dizileri (2010-2020)*, Eds. İbrahim Sarıtaş, Aydan Özsoy, İstanbul Ticaret Odası, Sektörel Araştırmalar Yayın No: 2022-16, İstanbul. (File:///C:/Users/HP/Downloads/TUSIAD_Televizyon_Dizilerinde_Toplumsal%20(1).pdf- erişim tarihi 29.10.2023)

Karaboğa, M. Tahir (2018) Medya Çağında Çocuk ve Çocuk Kültürü: Şiddet ve Tüketim Kültürünün Yansımaları, *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 2018, Sayfa 1-17.

Koç, Nur Emine, Şiddet İçerikli Dizilerin Popülerite Sebepleri, *Yeni Medya Elektronik Dergi - eJNM*, ISSN: 2548-0200, January 2018 Volume 2 Issue 1, p.26-36.

Özer, Ömer (2017) Medyada Şiddet Kullanımı: Şiddet Ekonomisi, Medyanın İdeolojik Şiddeti ve Yetiştirme Kuramı Açısından Bir Değerlendirme, *Marmara İletişim Dergisi*, Yıl 2017 • Sayı / 127 ss/pp. 1-19

Özkan, Hasan Hüseyin (2006) Popüler Kültür ve Eğitim, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Mart 2006 Cilt:14 No:1 29-38.

Türk, Nuri (2020) Popüler Dizi Filmlerin Lise Öğrencilerinin Rolmodel Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi: Onun Gibi Olsam, T.C. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı *Yüksek Lisans Tezi* Malatya.

Türkoğlu, Süleyman (2014) Kadına Yönelik Şiddeti Özendiren Diziler Üzerine Etki Araştırması, *Atatürk İletişim Dergisi*, Sayı 7 / Temmuz.

Yağbasan, Mustafa ve Kurtbaş, İhsan (2015) Şiddet ve Tüketim Kısacasında Çocukluk: Televizyon Üzerine Ampirik Bir Çalışma, *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, ss. 15-31.

Zorlu, Y. (2016) Türkiye’de bir Popüler Kültür Aracı Olarak Televizyon. *Akademia*, 4/3, 84-98. doi: 10.17680/akademia.32859.

<https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/3073/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-eylul-2023-raporu>).

<https://tr.euronews.com/2022/03/31/erkeklerden-fiziksel-veya-cinsel-siddet-goren-kad-nlar-n-oran-avrupa-ve-oecd-nin-lideri-tu>

<https://umut.org.tr/umut-vakfi-turkiye-silahli-siddet-haritasi-2022/>

<https://www.voaturkce.com/a/6435547.html>)

DİĞER KAYNAKLAR

Lundgren, Eva (2009) *Şiddetin Normalleştirilme Süreci*, Rengahenk Sanatevi, İstanbul.

Özsoy, Aydan (2011) *Televizyon ve İzleyici: Türkiye’de Dönüşen Televizyon Kültürü ve İzleyici*, Ütopya Yayınevi, 1. Baskı, Ankara.

EK 1: TÜKD ANTALYA ŞUBESİ DİZİ İNCELEME PROJESİ ÇALIŞMA SAYFASI

İZLENEN DİZİ ADI/ KANALI			
İZLEME DÖNEMİ/ İZLENEN BÖLÜMLER			
DİZİNİN YÖNETMENİ VE SENARİSTLERİ			
DİZİ İLE İLGİLİ GENEL TESPİTLER	EVET	HAYIR	İLGİLİ DEĞİL
Kadına/kız çocuklarına yönelik baskı ve şiddet unsuru var mı?			
Kadına mesleki ortamlarda görünürlük kazandırılmış mı?			
Ana kadın karakter baskı ve şiddete başkaldıran rolde mi?			
Baskı ve şiddet gören kadının başvurabileceği kurumsal destekler hakkında bilgi var mı?			
Rol model olabilecek güçlü ve eğitilmiş kadın kahramanlar ön planda mı?			
Ana kadın karakterler kadınlar hakkındaki olumsuz önyargıları besleyecek rollerde mi gösteriliyor?			
Şiddet uygulayan erkekler kahramanlaştırılıyor mu?			
Şiddetin çözümü olarak karşı şiddet mi gösteriliyor?			
AŞAĞIDAKİ TOPLUMSAL OLGU VE OLAYLAR	NORMALLEŞTİRİLİYOR	MEŞRULAŞTIRILİYOR	ELEŞTİRİLİYOR
Erken ve /veya zorla evlendirme (kız veya erkek çocuk)			
Erken okul terk			
Çok eşlilik/sadakatsizlik			
Kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliği			
Kadınlar arasında erkekler için rekabet ve/veya entrikalar			
Erkekler arasında kadınlar için rekabet ve /veya entrikalar			
Gençler arasında rekabet ve /veya entrikalar			
Toplumsal cinsiyet eşitsizliği (kadınlar aleyhine)			
Erkek üzerinde toplumsal cinsiyet rolü baskıları			
Kültürel bağnazlık ve mahalle baskıları			
Ataerkil zihniyet /erkek egemen kültür			
Bireysel silahlanma/ silahlı sahnelerin sıklığı			
Şiddetin erkeğin doğasında olduğu kabulü			
Toplumsal şiddet olgusunun yaygınlığı			

EK 2: DİZİDE ŞİDDET SAHNELERİNİN SIKLIĞINI BELİRLEME ÇALIŞMASI

DİZİNİN ADI											
DİZİYİ İNCELEYEN											
İNCELENEN BÖLÜM											
BÖLÜM SÜRESİ											
ŞİDDET TÜRÜ SAHNESİ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	TOPLAM
Erkekten erkeğe fiziksel											
Erkekten erkeğe sözel											
Erkekten erkeğe psikolojik											
Erkekten erkeğe ekonomik											
Erkekten kadına fiziksel											
Erkekten kadına sözel											
Erkekten kadına cinsel											
Erkekten kadına psikolojik											
Erkekten kadına ekonomik											
Kadından kadına fiziksel											
Kadından kadına sözel											
Kadından kadına psikolojik											
Kadından kadına ekonomik											
Kadından erkeğe fiziksel											
Kadından erkeğe sözel											
Kadından erkeğe psikolojik											
Kadından erkeğe ekonomik											
Çocuğa fiziksel											
Çocuğa sözel											
Çocuğa psikolojik											
Çocuğa ekonomik											
Gençler arası fiziksel											
Gençler arası sözel											
Gençler arası psikolojik											
Gençler arası ekonomik											
GENEL TOPLAM											

ÖZEL NOTLAR: Dizinin şiddet içeriği ile ilgili inceleyen özel görüşleri

EK 3: TABLO 1 - ÇALIŞMA KAPSAMINDAKİ YÜKSEK SEYRETME ORANLI DİZİLER (2025 Kasım son hafta)

Sıra	2025 Kasım Son Hafta Reyting	Dizi Adı	Kanal/	Haftanın günü
1	Total'de 16.71, AB'de 11.41 ve ABC1'de 15.51	Uzak Şehir	Kanal D	Pazartesi
2	Total'de 14.89, AB'de 14.57 ve ABC1'de 15.89	Taşacak Bu Deniz	TRT 1	Cuma
3	Total'de 9.20, AB'de 6.32 ve ABC1'de 7.73	Güller ve Günahlar	Kanal D	Cumartesi
4	Total'de 8.77, AB'de 8.07 ve ABC1'de 9.16	Eşref Rüya	Kanal D	Çarşamba
5	Total'de 7.75, AB'de 5.02 ve ABC1'de 5.92	Halef	Now TV	Perşembe
6	Total'de 7.28, AB'de 6.04 ve ABC1'de 6.95	Teşkilat	TRT 1	Pazar
7	Total'de 7.06, AB'de 7.01 ve ABC1'de 7.64	Kızılıcak Şerbeti	Show TV	Cuma
8	Total'de 6.65, AB'de 3.88 ve ABC1'de 5.74	Gönül Dağı	TRT 1	Cumartesi
9	Total'de 5.60, AB'de 1.89 ve ABC1'de 3.54	Sahipsizler	Star TV	Çarşamba
10	Total'de 5.05, AB'de 4.40 ve ABC1'de 5.15	Sahtekarlar	Now	Pazar
11	Total'de 4.68, AB'de 4.47 ve ABC1'de 4.83	Cennetin Çocukları	TRT 1	Pazartesi

EK 4: TABLO 2- DİZİLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET YAKLAŞIMI DAĞILIMLARI

İZLENEN DİZİ ADI/ KANALI			
İZLEME DÖNEMİ/ İZLENEN BÖLÜMLER			
DİZİNİN YÖNETMENİ VE SENARİSTLERİ			
DİZİ İLE İLGİLİ GENEL TESPİTLER	EVET	HAYIR	İLGİLİ DEĞİL
Kadına/kız çocuklarına yönelik baskı ve şiddet unsuru var mı?	8 %72,7	2 %18,2	1 %9,1
Kadına mesleki ortamlarda görünürlük kazandırılmış mı?	8 %72,7	3 %27,3	
Ana kadın karakter baskı ve şiddete başkaldıran rolde mi?	10 %90,9	1 %9,1	
Baskı ve şiddet gören kadının başvurabileceği kurumsal destekler hakkında bilgi var mı?	3 %27,3	4 %36,4	4 %36,4
Rol model olabilecek güçlü ve eğitilmiş kadın kahramanlar ön planda mı?	6 %54,5	5 %45,5	
Ana kadın karakterler kadınlar hakkındaki olumsuz önyargıları besleyecek rollerde mi gösteriliyor?	5 %45,5	6 %54,5	
Şiddet uygulayan erkekler kahramanlaştırılıyor mu?	5 %45,5	5 %45,5	1 %9,1
Şiddetin çözümü olarak karşı şiddet mi gösteriliyor?	7 %63,6	3 %27,3	1 %9,1
AŞAĞIDAKİ TOPLUMSAL OLGU VE OLAYLAR	NORMALLEŞTİRİLİYOR	MEŞRULAŞTIRILİYOR	ELEŞTİRİLİYOR
Erken ve /veya zorla evlendirme (kız veya erkek çocuk)	2 / %18,2	1 / %9,1	
Erken okul terk	2 / %18,2		
Çok eşlilik/sadakatsizlik	2 / %18,2		
Kadın karakterlerin öğrenilmiş çaresizliği	3 / %27,3		1 / %9,1
Kadınlar arasında erkekler için rekabet ve/veya entrikalar	3 / %27,3		
Erkekler arasında kadınlar için rekabet ve /veya entrikalar	4 / %36,3		
Gençler arasında rekabet ve /veya entrikalar	2 / %18,2		
Toplumsal cinsiyet eşitsizliği (kadınlar aleyhine)	5 / %45,5		
Erkek üzerinde toplumsal cinsiyet rolü baskıları	4 / %36,3		
Kültürel bağnazlık ve mahalle baskıları	4 / %36,3	1 / %9,1	1 / %9,1
Ataerkil zihniyet /erkek egemen kültür	5 / %45,5	1 / %9,1	
Bireysel silahlanma/ silahlı sahnelerin sıklığı	8 / %72,7	1 / %9,1	
Şiddetin erkeğin doğasında olduğu kabulü	7 / %63,6	1 / %9,1	
Toplumsal şiddet olgusunun yaygınlığı	6 / %54,5	2 / %18,2	

EK 5: TABLO 3- 2025 SEZONU EN ÇOK SEYREDİLEN YERLİ DİZİLERİN GENEL ŞİDDET VERİLERİ

Sıra	Dizi Adı	Toplam şiddet sahnesi	En sık şiddet türü	İkinci sıklıkta şiddet türü	Üçüncü sıklıkta şiddet türü
1	Uzak Şehir	23	Erkekten erkeğe sözel (7)	Erkekten erkeğe fiziksel (6)	Muhtelif (3'er)
2	Taşacak Bu Deniz	22	Erkekten erkeğe sözel (4)	Muhtelif (3'er)	Muhtelif (2'şer)
3	Güller ve Günahlar	18	Erkekten erkeğe fiziksel (3)	Muhtelif (2'şer)	Muhtelif(1'er)
4	Eşref Rüya	51	Erkekten erkeğe fiziksel ve Erkekten erkeğe sözel (10'ar)	Erkekten kadına fiziksel ve erkekten kadına sözel (6'şar)	Kadından erkeğe sözel (4)
5	Halef	24	Kadından kadına sözel (6)	Erkekten erkeğe fiziksel (5)	Muhtelif (3'er)
6	Teşkilat	15	Erkekten erkeğe fiziksel (7)	Muhtelif (2'şer)	Muhtelif (1'er)
7	Kızılıcak Şerbeti	21	Muhtelif (3'er)	Muhtelif (2'şer)	Muhtelif (1'er)
8	Gönül Dağı	10	Erkekten erkeğe sözel (3)	Muhtelif (2'şer)	Erkekten kadına fiziksel (1)
9	Sahipsizler	44	Erkekten erkeğe sözel (9)	Erkekten erkeğe fiziksel (8)	Muhtelif (6'şar)
10	Sahtekarlar	24	Erkekten erkeğe psikolojik; kadından kadına psikolojik (3'er)	Muhtelif (2'şer)	Muhtelif (1'er)
11	Cennetin Çocukları	20	Erkekten erkeğe fiziksel (10)	Erkekten erkeğe sözel (3)	Erkekten erkeğe psikolojik (2)

EK 6: TABLO 4- 2025 DİZİLERİNDE ŞİDDET TÜRLERİNE GÖRE ŞİDDET SAHNELERİNİN DAĞILIMI

Dizi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Toplam	%
Erkekten erkeğe fiziksel	6	3	3	10	5	7	1	-	8	2	10	55	20,5
Erkekten erkeğe sözel	7	4		10	2	2	3	3	9	1	3	44	16,4
Erkekten erkeğe psikolojik	-	-	2	3	3	2	2	2	6	3	2	25	8,9
Erkekten erkeğe ekonomik				2			1			1		4	1,5
Erkekten kadına fiziksel	1	2	1	6	2		1	1	3	2	1	20	7,5
Erkekten kadına sözel	3	3	2	6	1		2		6	2		25	9,3
Erkekten kadına cinsel												-	-
Erkekten kadına psikolojik		3	2	3		1	1		6	1	1	18	6,7
Erkekten kadına ekonomik										1		1	0,3
Kadından kadına fiziksel		1	1		1						1	4	1,5
Kadından kadına sözel		3	2		6	1	2	2	1	2		19	7,1
Kadından kadına psikolojik	1	2	2	2	3		3	2	1	3	1	20	7,5
Kadından kadına ekonomik									1	1		2	0,7
Kadından erkeğe fiziksel	1			3	1		1		1			7	2,6
Kadından erkeğe sözel	3	1		4		1	3			2		14	5,2
Kadından erkeğe psikolojik	1		1	1		1						4	1,5
Kadından erkeğe ekonomik				1								1	0,3
Çocuğa fiziksel									1			1	0,3
Çocuğa sözel													
Çocuğa psikolojik			2						1			3	1,1
Çocuğa ekonomik													
Gençler arası fiziksel										1		1	0,3
Gençler arası sözel							1			1	1	3	1,1
Gençler arası psikolojik										1		1	0,3
Gençler arası ekonomik													
TOPLAM	23	22	18	51	24	15	21	10	44	24	20	272	100